

FACULTAT DE DRET UB

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

EL DRET D'AUTODETERMINACIÓ DE NOVA CALEDÒNIA

Ivan Hortal Sánchez

NIUB: 16626540

Treball de fi de grau

Línia de recerca: Relacions internacionals

Tutor: Dr. David Bondia Garcia

Curs 2018-2019. Segon quadrimestre.

*Le passé a été le temps de la colonisation.
Le présent est le temps du partage, par le rééquilibrage.
L'avenir doit être le temps de l'identité, dans un destin commun.*

Preàmbul de l'acord de Nouméa, 5 de maig de 1998

SUMARI

1. INTRODUCCIÓ	1
2. EL DRET D'AUTODETERMINACIÓ COM A PRINCIPI DE <i>IUS COGENS</i> DEL DRET INTERNACIONAL PÚBLIC	4
2.1. Orígens	4
2.2. El dret d'autodeterminació segons Nacions Unides	5
2.2.1. La Carta Magna de la Descolonització. Les resolucions 1514 i 1541 del XVè període de sessions de Nacions Unides.....	5
2.2.2. El Comitè Especial de Descolonització de Nacions Unides	7
2.2.3. La resolució 2625 del XXVè període de sessions de les Nacions Unides	9
2.3. La interpretació extensiva del dret d'autodeterminació	10
2.4. El dret de secessió versus el principi de la integritat territorial dels Estats	16
2.5. Una perspectiva decolonialista sobre el dret d'autodeterminació	20
3. NOVA CALEDÒNIA COM A COL·LECTIVITAT FRANCESA <i>SUI GENERIS</i>	22
3.1. Geografia i població de Nova Caledònia	22
3.1.1. Situació geogràfica i organització territorial	22
3.1.2. Població. Grups ètnics.....	23
3.1.3. Sociolingüística. El francès i les llengües vernacles.....	25
3.2. Història de Nova Caledònia	26
3.2.1. L'etapa preeuropea (fins a 1774).....	26
3.2.2. Els primers contactes amb Europa (1774-1853)	27
3.2.3. Colonització (1853-1945).....	27
3.2.4. Història contemporània (1946-actualitat).....	28
3.3. Economia de Nova Caledònia	31
3.4. El Títol XIII de la Constitució francesa sobre Nova Caledònia	32
3.5. La llei orgànica nº 99-209 de 19 de març de 1999 relativa a Nova Caledònia (LONC)	33
3.6. Els efectes en l'espai dels tractats internacionals ratificats per França	34

4. LES INSTITUCIONS POLÍTIQUES A NOVA CALEDÒNIA	35
4.1. El Congrés de Nova Caledònia. Anàlisi electoral de les diverses eleccions provincials.	35
4.2. El Govern de Nova Caledònia.....	41
4.3. El Sénat coutumier i els Conseils coutumiers	42
4.4. El Consell econòmic, social i mediambiental de Nova Caledònia .	43
4.5. Les províncies i les assemblees de província	43
4.6. La representació de l'Estat francès a Nova Caledònia	43
4.7. La representació de Nova Caledònia a França i a la Unió Europea.....	44
5. LA SUBJECTIVITAT INTERNACIONAL DE NOVA CALEDÒNIA	45
5.1. Els moviments d'alliberament nacional a Nova Caledònia.....	45
5.2. L'excepció del principi imperatiu de la prohibició de l'ús de la força en els casos de pobles colonials.....	47
5.3. Les relacions de Nova Caledònia amb altres Estats i organitzacions internacionals	49
6. ELS REFERÈNDUMS D'AUTODETERMINACIÓ A NOVA CALEDÒNIA	51
6.1. El referèndum de 13 de setembre de 1987	51
6.2. El referèndum de 6 de novembre de 1988	52
6.3.1. Context polític.....	53
6.3.2. Negociacions sobre la data i la pregunta.....	54
6.3.3. El cens electoral	55
6.3.4. La campanya	57
6.3.5. Les prediccions de les enquestes.....	58
6.3.6. Els resultats	59
6.3.7. Reaccions davant del resultat. Hi haurà futurs referèndums?.....	60
6.3.8. Repercussió a França i a nivell internacional	61
7. CONCLUSIONS	63
8. BIBLIOGRAFIA	70
8.1. Bibliografia general	70
8.2. Fonts legals	71
8.3. Webgrafia.....	75

ÍNDIX DE TAULES

Taula 1. Llistat dels 17 territoris no autònoms segons Nacions Unides (2017).

Taula 2. Població a Nova Caledònia (2014).

Taula 3. Grups ètnics a Nova Caledònia (2014).

Taula 4. Distribució provincial dels resultats del referèndum d'independència (2018).

ÍNDIX DE GRÀFICS

Gràfic 1. Resultats de les eleccions provincials de 9 de maig de 1999.

Gràfic 2. Resultats de les eleccions provincials de 9 de maig de 2004.

Gràfic 3. Resultats de les eleccions provincials de 10 de maig de 2009.

Gràfic 4. Resultats de les eleccions provincials d'11 de maig de 2014.

Gràfic 5. Resultats de les eleccions provincials de 12 de maig de 2019.

ÍNDIX DE FIGURES

Figura 1. Mapa de Nova Caledònia.

Figura 2. Mapa lingüístic de Nova Caledònia.

Figura 3. Encaixada de mans entre Jacques Lafleur i Jean-Marie Tjibaou quan signen els Acords de Matignon.

Figura 4. Pancarta de boicot al referèndum de 1987.

Figura 5. Infografia dels resultats del referèndum de 2018 a Nova Caledònia.

1. INTRODUCCIÓ

En ple segle XXI, en nombrosos indrets del món, encara ens trobem amb la pesada llosa del colonialisme. Tot i l'intent de batejar aquestes colònies amb eufemismes de tot tipus com «territoris dependents» o «col·lectivitats d'ultramar», encara existeixen 17 territoris no autònoms, d'acord amb Nacions Unides, però la llista podria ser molt més llarga.

És que existeix en la doctrina un debat interminable sobre què es pot considerar una colònia i quin és l'abast del dret a l'autodeterminació. És més, en l'època actual de globalització ja no es pot identificar el domini colonial o imperial amb el mer domini territorial, sinó que l'amalgama de relacions econòmiques entre els diversos països situa a uns en una situació de clara dependència respecte als altres.

La literatura ha tractat amb molt de detall els processos d'autodeterminació i de descolonització i l'estudi d'aquests excedeix amb escreix l'abast del present treball. Així doncs, l'objectiu d'aquest treball és analitzar el cas concret d'una colònia francesa, que ha passat relativament inadvertit per part de l'opinió pública internacional, a diferència d'altres casos més mediàtics com els d'Algèria o els de les repúbliques exsoviètiques. És el cas de Nova Caledònia, un arxipèlag que es troba sota la sobirania de la República Francesa, situat a Oceania i amb una població aproximada d'uns 269.000 habitants, l'any 2014.

Els motius que m'han portat a escollir aquest tema han sigut diversos. El primer d'ells és l'interès que em suscita el Dret Internacional Públic, en totes les seves vessants. El meu objectiu professional a llarg termini és especialitzar-me en aquesta branca del dret i trobo que la realització d'un treball sobre el dret d'autodeterminació, aplicant-lo al cas concret de Nova Caledònia, és una manera excel·lent de culminar els meus estudis de grau.

Més concretament, he escollit aquest tema perquè m'agradaria aprofundir més en l'estudi del dret d'autodeterminació dels pobles, un principi que es positivitza arran dels processos de descolonització dels anys 60, amb les Resolucions 1514 i 1541 del XVè període de sessions de Nacions Unides.

No obstant, la interpretació d'aquesta visió clàssica i conservadora del dret d'autodeterminació dels pobles deixa de ser tan estricta amb el pas del temps, a

mesura que el Dret Internacional Públic es va humanitzant. I és que, d'acord amb Cançado Trindade (2015, 33-34), «el procés mateix de formació i de posada en marxa de les normes de dret internacional ha deixat de ser un monopoli dels Estats». En la mateixa línia, Cançado Trindade (2015, 43) afirma que

El reconeixement de l'accés directe dels individus a la justícia internacional revela, en aquest començament del segle XXI, la nova primacia de la raó de la humanitat respecte a la raó d'Estat, cosa que inspira el procés històric d'humanització del dret internacional.

Posteriorment, el dret d'autodeterminació acabarà encapçalant dos dels tractats internacionals més importants en matèria de drets humans: el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (PIDCP) i el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC).

Una altra raó que m'ha portat a escollir aquest tema és la possibilitat d'aplicar els meus coneixements, tant en Dret com en Ciència Política, d'una manera transversal en un treball que pretén comparar les diverses teories que existeixen sobre aquest dret i concretar-ne la seva aplicació al cas de Nova Caledònia.

Així doncs, la realització d'aquest treball no només inclourà l'anàlisi de textos jurídics (tractats internacionals, resolucions de l'ONU, lleis, sentències,...) i de doctrina científica, sinó també l'anàlisi electoral tant de les eleccions provincials que hi ha hagut en aquest territori fins a l'actualitat com dels resultats del referèndum d'autodeterminació celebrat el passat 4 de novembre de 2018 en el qual els neocaledonians van rebutjar la independència.

Per tant, la metodologia de recerca que se seguirà al llarg d'aquest treball serà molt variada. Així doncs, s'utilitzarà la recerca pura, en la mesura que es contraposaran les diverses teories existents sobre el dret d'autodeterminació – des d'aquelles més conservadores i favorables a la integritat territorial dels Estats fins a aquelles que defensen estendre l'exercici d'aquest dret més enllà del supòsit clàssic de la descolonització–, però també la recerca aplicada ja que l'objectiu principal d'aquest estudi és veure com encaixen totes aquestes teories en el cas específic de Nova Caledònia.

Quant a l'anàlisi de dades, s'utilitzaran tant tècniques de recerca qualitativa, a l'englobar-se aquest treball dins del camp de les ciències socials, com tècniques de recerca quantitativa, fonamentalment les que ens aporta l'estadística, a l'hora

d'analitzar resultats electorals. A més, és rellevant destacar que a mida que s'ha anat avançant en la recerca, s'han introduït fonts d'elaboració pròpia com gràfics i taules, creades a partir de les dades ofertes pels diversos organismes públics com el Ministeri de l'Interior francès o l'*Institut national de la statistique et des études économiques*.

Pel que fa als aspectes més formals i amb l'objectiu d'agilitzar la lectura i homogeneïtzar el treball, les citacions literals obtingudes de materials redactats en castellà, francès i anglès es traduiran al català. A més, es subratllaran els apartats d'aquestes citacions que es considerin més rellevants.

Aquest treball està dividit en diversos blocs, que, no obstant, no són compartiments estancs, sinó que tots ells estan interrelacionats d'alguna manera. En primer lloc, s'analitzarà el dret d'autodeterminació d'una manera teòrica i la seva relació amb el Dret Internacional Públic. Seguidament, es tractarà el cas concret de Nova Caledònia, que la Constitució francesa identifica com a «col·lectivitat *sui generis* d'ultramar».

Després, es farà referència a les principals institucions polítiques de Nova Caledònia, analitzant els resultats electorals de les diverses eleccions provincials així com a l'estructura del poder legislatiu i executiu. A continuació, s'estudiarà la subjectivitat internacional de Nova Caledònia i els moviments d'alliberament nacional d'aquest petit país. Per últim, i com a colofó d'aquest treball, s'abordarà l'anàlisi dels diversos referèndums que s'han celebrat a Nova Caledònia des dels anys 80 del segle passat, fent èmfasi especialment en el referèndum celebrat el passat 4 de novembre de 2018.

2. EL DRET D'AUTODETERMINACIÓ COM A PRINCIPI DE *IUS COGENS* DEL DRET INTERNACIONAL PÚBLIC

Abans de parlar del contingut del dret d'autodeterminació cal remuntar-nos als seus orígens. Així, el principal punt de partida el trobem a l'anomenada Carta Magna de la Descolonització de Nacions Unides i a les successives resolucions aprovades per aquesta organització internacional. Posteriorment, alguns autors han defensat una visió menys restrictiva d'aquest dret, que es podria entendre com «un dret a decidir-ho tot».

Fins i tot, una part de la doctrina argumenta que és possible la secessió *com a remei* en determinats casos com el de Kosovo. Per últim, es farà menció a la perspectiva decolonialista, en contraposició a una visió potser massa occidental sobre l'abast del dret d'autodeterminació.

2.1. Orígens

El principi de lliure determinació dels pobles apareix de forma explícita a principis del segle XX, defensat per posicions tan oposades com el liberalisme i el marxisme-leninisme. Una de les primeres referències que es fan a aquest principi és quan el president dels EUA, Woodrow Wilson, pronuncia en un discurs de data 8 de gener de 1918, cap a les acaballes de la Primera Guerra Mundial, una sèrie de propostes adreçades a les nacions europees perquè aturin el conflicte, coneguda com els Catorze Punts de Wilson, que es troben disponibles al web de la Yale Law School.

El cinquè punt d'aquest discurs feia referència al dret d'autodeterminació, però en el context de la descolonització. S'instava, doncs, a un reajustament de les reclamacions colonials, de tal manera que els interessos dels pobles mereixessin la mateixa consideració que les aspiracions dels governs.

De totes maneres, caldrà esperar fins a l'aprovació de la Carta de les Nacions Unides el 26 de juny de 1945 per poder parlar de la transformació del principi polític de lliure determinació en un principi normatiu (Remiro Brotóns, 2010, 165). La primera referència a aquest principi la trobem en l'article 1.2 de la Carta, que estableix que:

Els propòsits de les Nacions Unides són: (...)

2. Fomentar entre les nacions relacions d'amistat basades en el respecte al principi de la igualtat de drets i al de la lliure determinació dels pobles, i prendre altres mesures adequades per enfortir la pau universal.

Cal tenir en compte, però, que si bé en el seu origen es parla del dret d'autodeterminació com a propòsit, amb la promulgació de la Carta de les Nacions Unides, aquest objectiu es converteix en un principi i s'estableixen un conjunt de mecanismes per tal d'assolir aquest propòsit.

Ara bé, és a l'article 55 de la Carta, ubicat dins del Capítol IX sobre la *Cooperació internacional econòmica i social*, on es troba l'embrió del contingut d'aquest principi, que es desenvoluparà posteriorment mitjançant diversos instruments internacionals com els Pactes de 1966:

Amb el propòsit de crear les condicions d'estabilitat i benestar necessàries per a les relacions pacífiques i amistoses entre les nacions, basades en el respecte al principi de la igualtat de drets i al de la lliure determinació dels pobles, l'Organització promourà:

- a. nivells de vida més elevats, treball permanent per a tots, i condicions de progrés i desenvolupament econòmic i social;
- b. la solució de problemes internacionals de caràcter econòmic, social i sanitari, i d'altres problemes connexos; i la cooperació internacional en l'ordre cultural i educatiu; i
- c. el respecte universal als drets humans i a les llibertats fonamentals de tots, sense fer distinció per motius de raça, sexe, idioma o religió, i l'efectivitat de tals drets i llibertats.

2.2. El dret d'autodeterminació segons Nacions Unides

Amb l'objectiu de desenvolupar l'article 1 del PIDCP i del PIDESC, Nacions Unides ha aprovat diverses resolucions que configuren el contingut del dret d'autodeterminació.

2.2.1. La Carta Magna de la Descolonització. Les resolucions 1514 i 1541 del XVè període de sessions de Nacions Unides.

La primera menció que fa Nacions Unides al dret d'autodeterminació la trobem en la resolució 1514 del XVè període de sessions de l'Assemblea General de les Nacions Unides, aprovada el 14 de desembre de 1960. Aquest breu document

titulat *Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials* assenta les bases del reconeixement d'un dret encara poc desenvolupat.

Així doncs, aquesta resolució comença declarant que la subjecció dels pobles al domini estranger constitueix una denegació dels drets humans fonamentals. En el seu segon apartat, estableix de forma clara que «tots els pobles tenen el dret de lliure determinació; en virtut d'aquest dret, determinen lliurement la seva condició política i persegueixen lliurement el seu desenvolupament econòmic, social i cultural».

També s'afirma que a fi que els pobles dependents puguin exercir de forma pacífica i lliure el seu dret a la independència completa, caldrà que cessi qualsevol acció armada o mesura repressiva. A més, s'estableixen quins són els subjectes legitimats per exercir el dret d'autodeterminació, que són els territoris en fideïcomís i no autònoms i tots aquells territoris que no hagin assolit la independència. En conseqüència, s'insta a la comunitat internacional a que es permeti a aquests pobles «gaudir d'una llibertat i una independència absoluta».

De totes maneres, aquest text fa palès el conservadorisme inicial del Dret Internacional Públic a l'hora d'abordar el dret d'autodeterminació i l'interpreta d'una manera bastant estricta. En aquest sentit, l'Assemblea General declara que «tot intent encaminat a trencar totalment o parcial la unitat nacional i la integritat territorial d'un país és incompatible amb els propòsits i principis de la Carta de les Nacions Unides».

Ara bé, cal tenir en compte el context històric en el qual s'aprova aquesta resolució. Tot i que una àmplia majoria d'Estats dona llum verda a aquesta resolució –89 països dels 107 que integraven l'ONU hi voten a favor–, 9 països s'abstenen: Austràlia, Bèlgica, França, Portugal, Espanya, Sudàfrica, Regne Unit, Estats Units i República Dominicana. D'aquests, tots menys República Dominicana, eren potències colonials que encara es mostraven reticents a reconèixer el dret d'autodeterminació de les colònies, en la mesura que afectava la seva integritat territorial.

Un dia més tard, l'Assemblea General de les Nacions Unides aprova la resolució 1541 (XV) titulada *Principis que han de servir de guia als Estats Membres per*

determinar si existeix o no l'obligació de transmetre la informació que es demana en l'incís e de l'Article 73 de la Carta.

L'incís al que es fa referència és l'obligació dels països integrants de Nacions Unides, que administrin territoris no autònoms, a transmetre regularment al Secretari General informació estadística i tècnica sobre les condicions econòmiques, socials i educatives dels territoris dels quals són responsables. S'exclouen, però, els territoris tutelats per l'antic Consell d'Administració Fiduciària.

Ara bé, el que realment cal destacar d'aquesta resolució són els principis que s'estableixen en l'annex. En el principi II es defineixen els territoris autònoms com aquells que es troben en evolució cap a la *plenitud del govern propi*. Aquest concepte s'acota encara més quan es parla d'aquells territoris separats geogràficament del país que els administra i que es diferencien d'aquest en aspectes ètnics o culturals, tot i que s'aclareix que també es podran tenir en compte aspectes polítics, econòmics, jurídics...

En aquesta línia, el principi VI estableix que:

Pot considerar-se que un territori no autònom ha assolit la plenitud del govern propi:

- a) Quan passa a ser un Estat independent i sobirà;
- b) Quan estableix una lliure associació amb un Estat independent; o
- c) Quan s'integra a un Estat independent.

En el principi X d'aquesta resolució es fa un recordatori sobre la subjecció d'aquesta transmissió d'informació «als límits que requereixen la seguretat i les consideracions d'ordre constitucional». Ara bé, en el principi XII s'exposa que tan sols en circumstàncies excepcionals es podran al·legar aquestes exigències que fan referència a la seguretat.

2.2.2. El Comitè Especial de Descolonització de Nacions Unides

El Comitè Especial Encarregat d'Examinar la Situació pel que fa a l'Aplicació de la Declaració sobre la Concessió de la Independència als Països i Pobles Colonials (o, més breument, el Comitè Especial de Descolonització o Comitè Especial dels 24) és un organisme creat per l'ONU l'any 1961 a fi de controlar l'aplicació efectiva de la resolució 1514 (XV) i impulsar la descolonització efectiva dels territoris no autònoms.

Aquest comitè comprova anualment la llista dels territoris que es consideren com a no autònoms. També es dedica a fer recomanacions, a visitar aquests territoris en missions especials... A més, cada any, aquest organisme celebra seminaris regionals on es tracta l'estat de la qüestió de la descolonització. Per exemple, entre el 18 i el 20 de maig de 2010 se'n va celebrar un a Nouméa (Nova Caledònia).

Taula 1. Llistat dels 17 territoris no autònoms segons Nacions Unides (2017).

Territori	Data d'inclusió	Potència administradora
Anguilla	1946	Regne Unit
Bermudes	1946	Regne Unit
Gibraltar	1946	Regne Unit
Guam	1946	Estats Units
Illes Caiman	1946	Regne Unit
Illes Malvines ¹	1946	Regne Unit
Illes Turks i Caicos	1946	Regne Unit
Illes Verges Britàniques	1946	Regne Unit
Illes Verges Nord-americanes	1946	Estats Units
Montserrat	1946	Regne Unit
Nova Caledònia	1946-1947 i 1986	França
Pitcairn	1946	Regne Unit
Polinèsia Francesa	1946-1947 i 2013	França
Sàhara Occidental	1963	Espanya ²
Samoa Americana	1946	Estats Units
Santa Helena	1946	Regne Unit

¹ Cal tenir en compte la disputa encara existent entre l'Argentina i el Regne Unit respecte la sobirania de les Illes Malvines o *Falkland Islands*.

² Al 1975, la Cort Internacional de Justícia va emetre una opinió consultiva en la qual establia que el Sàhara Occidental, quan va ser colonitzat per Espanya, no tenia la consideració de *terra nullius* i que li era d'aplicació la resolució 1514 (XV) de l'Assemblea General de les Nacions Unides. Un any més tard, Espanya va informar al Secretari General de Nacions Unides que la seva presència al Sàhara Occidental havia acabat. L'any 1990, l'Assemblea General va declarar que aquest assumpte romanía com una qüestió de descolonització i que, en tot cas, havia de ser el poble sahrauí qui decidís el seu destí com a poble.

Tokelau	1946	Nova Zelanda
---------	------	--------------

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Nacions Unides, 2017.

2.2.3. La resolució 2625 del XXVè període de sessions de les Nacions Unides

El 24 d'octubre de 1970 s'aprova la resolució 2625 del XXVè període de sessions de Nacions Unides amb el següent títol: *Declaració sobre els principis de dret internacional referents a les relacions d'amistat i a la cooperació entre els Estats de conformitat amb la Carta de les Nacions Unides.*

En l'annex d'aquesta resolució es parla sobre el principi de la igualtat de drets i de la lliure determinació dels pobles. Es proclama, doncs, que

tots els pobles tenen el dret de determinar lliurement, sense ingerència externa, la seva condició política i de procurar el seu desenvolupament econòmic, social i cultural, i tot Estat té el deure de respectar aquest dret de conformitat amb les disposicions de la Carta.

Per tant, en virtut d'aquesta resolució, els Estats es comprometen a «posar fi ràpidament al colonialisme, tenint degudament en compte la voluntat lliurement expressada dels pobles».

També es disposa, de forma similar a la resolució 1541 (XV), que existeixen tres formes d'exercir el dret de lliure determinació dels pobles: (1) establint un Estat sobirà i independent, (2) mitjançant l'associació o la integració amb un Estat independent i (3) adquirint qualsevol altra condició política lliurement decidida.

D'altra banda, es fa referència a l'obligació dels Estats d'abstenir-se d'utilitzar la força per tal de privar als pobles del seu dret a l'autodeterminació. Així doncs, en cas que s'acudeixi a la força per impedir l'exercici d'aquest dret, els pobles podran demanar ajuda a Nacions Unides.

Per últim, també es fa menció al respecte a la integritat territorial al que ja s'al·ludia en la resolució 1514 (XV). Per tant, aquest text no representa un gran avenç en la configuració del dret a la lliure determinació, en la mesura que es limita a recordar els deures dels Estats envers als territoris no autònoms, més enllà de la clàusula de salvaguarda sobre la qual es tornarà més endavant.

2.2.4. El reconeixement del dret a l'autodeterminació de Nova Caledònia per part de Nacions Unides

L'ONU no només ha reconegut de forma general que el dret d'autodeterminació correspon a tots els pobles colonials, sinó que fins i tot ha aprovat una resolució específica reconeixent aquest dret a Nova Caledònia. Així, la resolució 41/41/A de l'Assemblea General de les Nacions Unides (XLI) de 2 de desembre de 1986 sota el nom *Aplicació de la Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials*³ va establir que l'Assemblea General:

1. Considera que, a la llum de les disposicions del Capítol XI de la Carta de les Nacions Unides i de les resolucions 1514 (XV) i 1541 (XV) de l'Assemblea General, Nova Caledònia és un territori no autònom d'acord amb l'esperit de la Carta;
2. Declara que el Govern de França té l'obligació de transmetre informació sobre Nova Caledònia en virtut del Capítol XI de la Carta i demana a aquest Govern que transmeti al Secretari General la informació prevista en el Capítol XI i en les decisions connexes de l'Assemblea General;
3. Afirma el dret inalienable del poble de Nova Caledònia a la lliure determinació i a la independència, de conformitat amb la resolució 1514 (XV);
4. Demana al Comitè Especial encarregat d'examinar la situació respecte a l'aplicació de la Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials que consideri la qüestió de Nova Caledònia en el seu pròxim període de sessions i n'informi al respecte a l'Assemblea General en el seu quaranta-dosè període de sessions;
5. Demana al Govern de França, en la seva condició de Potència administradora interessada, que estengui la seva cooperació al Comitè Especial en relació amb l'aplicació de la present resolució.

2.3. La interpretació extensiva del dret d'autodeterminació

A mesura que es va humanitzant el Dret Internacional Públic, el dret a la lliure determinació dels pobles va ampliant el seu abast i passa d'aplicar-se únicament a les colònies a aplicar-se a aquells territoris on es produeixen vulneracions flagrants de drets humans.

---

³ Vid resolució 1514 (XV) de 14 de desembre de 1960.

En aquest sentit, tant el PIDCP com el PIDESC, que van ser adoptats per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 16 de desembre de 1966, es refereixen en el seu primer article al dret d'autodeterminació de la següent manera:

1. Tots els pobles tenen dret a l'autodeterminació. En virtut d'aquest dret determinen lliurement la seva condició política i procuren també pel seu desenvolupament econòmic, social i cultural.
2. Tots els pobles poden, per a les seves pròpies finalitats, disposar lliurement de llurs riqueses i de llurs recursos naturals, sens perjudici de les obligacions que deriven de la cooperació econòmica internacional basada en el principi de benefici recíproc, així com del dret internacional. En cap cas podrà privar-se a un poble dels seus propis mitjans de subsistència.
3. Els Estats Parts en aquest Pacte, inclús els que tenen la responsabilitat d'administrar territoris no autònoms i territoris en fideïcomís, promouran l'exercici del dret de lliure determinació, i respectaran aquest dret de conformitat amb les disposicions de la Carta de les Nacions Unides.

L'any 1970, amb l'aprovació de la resolució 2625 (XXV), s'incorpora una clàusula de salvaguarda que estableix el següent:

Cap de les disposicions dels paràgrafs precedents s'entendrà en el sentit que autoritza o fomenta qualsevol acció encaminada a trencar o menyscar, totalment o parcial, la integritat territorial d'Estats sobirans i independents que es condueixin de conformitat amb el principi de la igualtat de drets i de la lliure determinació dels pobles abans descrits i estiguin, per tant, dotats d'un govern que representi a la totalitat del poble pertanyent al territori, sense distinció per motiu de raça, color o credo.

L'objectiu d'aquesta clàusula era pressionar a les antigues colònies perquè respectessin els drets dels pobles que, en ocasions, havien quedat dividits a causa de l'establiment unilateral de fronteres artificials per part de les potències colonials i que corrien el risc de ser marginats pel nou Estat. En conseqüència, gràcies a aquesta clàusula, es van incloure com a destinataris del dret d'autodeterminació aquells pobles sotmesos a un règim racista. El cas més paradigmàtic és el de l'apartheid a Sudàfrica, excolònia britànica fins al 1910.

No obstant, novament entra en conflicte el dret a l'autodeterminació amb el respecte a la *sacrosanta* unitat dels Estats. I és que els nous Estats no volien permetre de cap de les maneres que es posés en qüestió la seva integritat territorial. Per tant, a ells també se'ls hi havia d'aplicar la regla general del dret

d'autodeterminació, que estableix que un cop aquest s'exerceix en la seva vessant externa, s'esgota (Pomerance, 1982, 75). Llavors, els principis aplicables passen a ser el de la integritat territorial i el del govern democràtic (autodeterminació interna)⁴.

Així doncs, d'acord amb aquesta clàusula, l'únic supòsit en el qual el principi d'integritat territorial dels Estats no prevaldria seria quan s'impedís a un poble exercir el seu dret a l'autodeterminació interna.

En aquesta línia, Díez de Velasco (2007, 296-297) afirma que l'últim incís d'aquesta clàusula de salvaguarda «ve a expressar que el dret dels pobles dins de l'Estat es tradueix en un dret de participació democràtica en els assumptes públics sense exclusions ni distincions basades en l'origen ètnic o les creences o opinions».

Díez de Velasco afegeix que el principi de lliure determinació opera en diversos plans (polític, social, econòmic, cultural, humanitari), generant pels pobles, estiguin aquests constituïts o integrats en Estats o no, drets de diversos signes. Així, en el terreny dels drets humans, d'acord amb l'article 21.3 de la Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH),

La voluntat del poble és la base de l'autoritat del poder públic; aquesta voluntat s'expressarà mitjançant eleccions autèntiques que hauran de celebrar-se periòdicament, per sufragi universal i igual i per vot secret o per un altre procediment equivalent que garanteixi la llibertat del vot.

A més, el Dret Internacional reconeix als pobles el dret a la seva pròpia supervivència. En aquest sentit, es va aprovar el Conveni sobre la prevenció i la sanció del delictes de genocidi de 9 de desembre de 1948, en el qual es condemnen actes com matances, lesions greus... «perpetrades amb la intenció de destruir, totalment o parcial, a un grup nacional, ètnic, racial, o religiós».

També cal tenir en compte la projecció d'aquest dret en l'ordre socioeconòmic. Així, es reconeix el dret dels pobles a la sobirania sobre les seves riqueses i

---

⁴ Aquesta és la regla a seguir en el Dret Internacional Públic, sens perjudici que es pugui reconèixer el dret de secessió en l'ordenament jurídic domèstic, tal i com succeeix en les constitucions d'Etiòpia i Liechtenstein –tot i que són supòsits residuals–.

recursos naturals en l'article 1.2 del PIDCP i del PIDESC, però també en diverses resolucions de Nacions Unides.

A tall d'exemple, la resolució 1803 (XVII) de l'Assemblea General de les Nacions Unides, de 14 de desembre de 1962, sota la rúbrica *Sobirania permanent sobre els recursos naturals* declara que «el dret dels pobles i de les nacions a la sobirania permanent sobre les seves riqueses i recursos naturals ha d'exercitar-se en interès del desenvolupament nacional i del benestar del poble del respectiu Estat».

D'altra banda, cal destacar, però, que l'única referència de certa rellevància internacional a la clàusula de salvaguarda és el dictamen de la Cort Suprema de Canadà de 20 d'agost de 1998 que no reconeix el dret d'autodeterminació al Quebec al no tractar-se d'un poble colonitzat o oprimat ni d'un poble al qual se li nega un accés real al govern per assegurar el seu desenvolupament polític, econòmic, cultural i social.

Doncs bé, tornant a la resolució 2625 (XXV), arran de l'aprovació d'aquesta, la doctrina comença a diferenciar dues vessants del dret d'autodeterminació: la interna, que es refereix a la llibertat per triar la forma pròpia de govern, i l'externa, que tracta sobre el dret d'un territori a triar un estatus polític internacional, sobre la llibertat enfront de la sobirania estrangera (Soroeta, 2011, 467-468).

Així, d'acord amb aquesta interpretació, la vessant externa seria d'aplicació als territoris sota dominació colonial o estrangera, en la mesura que tenen dret a decidir de manera democràtica quina relació volen tenir amb la metròpoli. Una d'aquestes opcions, però, ha de ser la independència. En canvi, la vessant interna s'aplicaria a tots els pobles que formen part d'un Estat ja existent, però en la que s'exclou l'opció de la secessió. Sobre aquest assumpte es tornarà més endavant.

En conseqüència, cal diferenciar dos tipus de visions sobre el dret d'autodeterminació. La primera visió, més primigènia, és la que va adoptar Nacions Unides i ve a dir que aquest dret correspon tan sols a les colònies. Aquest dret té tal importància que fins i tot, la Carta de les Nacions Unides arriba a reconèixer el dret a utilitzar la força armada contra les potències colonials, com

una excepció al principi establert en l'art. 2.4 de la Carta de les Nacions Unides (vid apartat 5.2).

No obstant, la doctrina es troba dividida entre aquells que consideren l'ús de la força contra la metròpoli com un dret inherent al dret d'autodeterminació o com una excepció al principi de prohibició d'amenaça o ús de la força. En aquest sentit, Iglesias Buigues (1971, 200) afirma que l'ús de la força pels pobles en favor de l'exercici del dret de lliure determinació

no pot ser considerat com atemptatori a la prohibició general de recurs a la força, perquè es troba legitimat, per una banda, per estar al servei d'un dret general, inalienable, fonamental, reconegut i referendat per la comunitat internacional i, de l'altra, perquè el poble com a tal actua en legítima defensa.

El segon tipus d'autodeterminació correspondria a la dels Estats ja constituïts, és a dir, tant als vells Estats preexistents a la Conferència de Berlín (1884-1885) com als nous Estats sorgits arran del procés de descolonització. A ambdós tipus d'Estats els hi seria d'aplicació el principi d'integritat territorial.

Més recentment, l'any 1989, la Reunió Internacional d'Experts sobre l'Aprofundiment de la Reflexió dels Conceptes del Dret dels Pobles de la UNESCO va proveir una definició més detallada del que pot entendre's com a poble. Així doncs, es pot descriure un poble com

un grup d'éssers humans individuals que gaudeixen d'algunes o de totes les següents característiques:

- (a) una tradició històrica comuna;
- (b) una identitat racial o ètnica;
- (c) homogeneïtat cultural;
- (d) unitat lingüística;
- (e) afinitat religiosa o ideològica;
- (f) connexió territorial;
- (g) una vida econòmica comuna.

En aquest mateix informe s'afirma que el grup ha de tenir una certa entitat, però no cal que sigui molt ampli, que hi ha d'haver una consciència de formar part d'un mateix poble i que ha de tenir institucions o altres maneres d'expressar les seves característiques comunes.

Quant a les diverses discussions doctrinals sobre l'abast d'aquest dret, Remiro Brotóns (2007, 181) és partidari d'anar més enllà de la visió clàssica del dret d'autodeterminació i afirma el següent:

La descolonització, un dels grans temes de la segona meitat del segle XX, és avui un procés residual. Un darrere l'altre, amb la velocitat progressiva dels cossos en caiguda lliure, els territoris colonials han anat aconseguint formalment la plenitud del govern propi segons una de les modalitats admeses per NU. Des que al 1994, Palau va concloure la seva descolonització, el Consell d'Administració Fiduciària es va quedar sense missió, [fins] al punt que el Secretari General va proposar-ne la seva supressió, mantenint-se hibernat fins que, finalment, a finals del 2005, ha estat liquidat. La tutela sobre [els] fideïcomisos d'ahir pot, no obstant, ser demà la dels Estats fallits després de la pirueta emancipadora de les antigues colònies.

De fet, posa l'exemple de Nova Caledònia com a colònia que disposa d'un programa pautat, arran de l'estipulació de l'Acord de Nouméa de 5 de maig de 1988, que es tractarà amb més detall posteriorment.

Conclou aquest autor, doncs, que «en aquesta etapa final de la descolonització s'ha advertit també un pèrdua de visibilitat del principi de lliure determinació i una menor disposició institucional a treure'n d'ell les oportunes conseqüències jurídiques».

En la mateixa línia, Remiro Brotóns (2010, 111-112) defensa que

la lliure determinació aporta calor democràtica a la sobirania de l'Estat, doncs ja no es tracta només d'elegir dins d'ell un destí sense ingerències exteriors, sinó de que aquesta elecció la faci el poble en llibertat. De ser així, lliure determinació i sobirania van de la mà, la sobirania és autènticament popular.

Aquest professor inclou com a titulars del dret d'autodeterminació no només les colònies, sinó també les poblacions indígenes dins d'un Estat i aquells pobles que es veuen coartats per l'ocupació estrangera com bé podria ser el cas de Palestina.

D'altra banda, Remiro Brotóns (2010, 111) introdueix el concepte de nacionalisme dissolvent, que és aquell sector doctrinal que «sol donar per suposat que el dret de separació és una conseqüència necessària del principi de lliure determinació». Es tracta, doncs, de grups dins d'un Estat que presumeixen d'una consciència nacional diferenciada, que disposen d'un territori definit i que

opten o bé per la independència (com el cas de Kosovo) o bé per la vinculació a un Estat ja existent com el cas –més discutible– de Crimea⁵.

Es tracta, doncs, d'un sector doctrinal que reivindica un nou dret a l'autodeterminació de caràcter més ampli al que va ser desenvolupat per les resolucions adoptades per l'Assemblea General de l'ONU i que, en conseqüència, és aplicable a tots els pobles, independentment del context en el que es trobin (Soroeta, 2011, 457-458).

2.4. El dret de secessió versus el principi de la integritat territorial dels Estats

Ara bé, Remiro Brotóns (2010, 131) tot i defensar una visió àmplia del dret d'autodeterminació, afirma que «el fet del secessionisme no és el dret a la separació de l'Estat democràtic». En aquesta línia, afirma rotundament que:

El nacional-separatisme proposa una lectura de la lliure determinació molt destructiva i condueix al desterrament, per pèrdua de ciutadania o emigració induïda, d'alts percentatges de la població que no responguin a l'ètnia dominant ni admeten la seva assimilació forçosa. (...) Quins avantatges podria treure la societat internacional posant les normes que regeixen les relacions entre els subjectes al servei dels objectius independentistes dels pobles-nacions quan un Estat garanteix els drets de tots els ciutadans i respecta, fins i tot protegeix, les seves minories?

En la mateixa línia, Torroja Mateu (2019, 378) afirma que «el DI no regula expressament, implícitament o tàcitament un dret de separació atribuït a una part de la població d'un Estat». Torroja Mateu (2019, 383-384) va més enllà quan afegeix que «la secessió està prohibida implícitament pel DI en el marc del principi de lliure determinació dels pobles, en el que el principi d'integritat territorial adquireix una projecció *ad intra*» i que «el principi estableix una clara primacia de la integritat territorial sobre la secessió».

---

⁵ En aquest sentit, la resolució 68/282 (LXVIII) de l'Assemblea General de les Nacions Unides de 27 de març de 2014 va aprovar amb 100 vots a favor, 11 en contra, 58 abstencions i 24 absències que Crimea no es podia considerar com a subjecte titular del dret d'autodeterminació i que, per tant, el referèndum d'annexió de Crimea a Rússia era invàlid. La major part dels Estats membres de Nacions Unides es van comprometre, doncs, amb la integritat territorial d'Ucraïna.

D'altra banda, Soroeta (2011, 471-474) ens parla sobre el dret a la lliure determinació com a dret de «tots els pobles» i la seva aplicació fora del context colonial. Ara bé, què s'entén per «poble»? Soroeta classifica als pobles en tres grans grups: (1) els pobles sotmesos a dominació colonial, (2) els pobles minoritaris dins d'un Estat i (3) els pobles com a base social d'un Estat.

Els subjectes de la vessant interna del principi de lliure determinació serien, d'acord amb aquest autor, tan sols els pobles colonials, al·legant que aquest principi no entra en conflicte ni amb la sobirania –doncs la potència colonial és administradora, però no sobirana del territori– ni amb la integritat territorial. Soroeta afirma que en els pobles colonials hi ha una sobirania en potència i que el territori té una condició jurídica diferent a la de l'Estat que l'administra.

Sobre aquesta vessant interna no hi ha hagut gaires discussions doctrinals, en la mesura que el Dret Internacional Públic, des dels inicis de la seva positivització, ha reconegut el dret a l'autodeterminació de les colònies. En canvi, sí que existeix un debat respecte a la vessant externa d'aquest principi, reobert arran del sorgiment de nous Estats com els països bàltics o Bielorrússia després del col·lapse de la URSS a la dècada dels 90 del segle passat.

En conseqüència, han anat sorgint noves veus que reivindiquen una aplicació extensiva d'aquest dret, que hauria de ser reconegut sense excepció a tots els pobles. Ara bé, novament ens trobem amb el problema de definir què és un «poble». En aquest sentit, De Obieta (1985) afirma que s'entén per poble tot grup ètnic, dotat d'un element objectiu (la raça, la religió, la llengua...) i subjectiu (la voluntat dels ciutadans de viure socialment units en el futur), a més d'un territori en el qual viuen la majoria dels seus membres. Es tractaria, doncs, d'un concepte molt similar al de nació.

Quant a la relació entre secessió i autodeterminació, Héctor Gros Espiell, qui fou Relator Especial de la Subcomissió per a la Prevenció de la Discriminació i la Protecció de les Minories, va afirmar en un estudi de 1980 que «quan la integritat territorial de l'Estat es veu involucrada, el dret a la lliure determinació, en principi, no s'aplica».

Afegeix que l'acceptació expressa dels principis de la unitat nacional per part dels diversos instruments internacionals implica un no-reconeixement del dret de

secessió. L'única excepció es donaria «si la integritat territorial invocada fossin merament ficcions legals que ocultessin una dominació colonial i aliena». En aquest supòsit, sí que es podria arribar a reconèixer el dret a l'autodeterminació.

No obstant, curiosament, el mateix Gros Espiell afirmava el contrari en un article a la revista basca Hermes de l'any 2003, en el qual definia el poble basc com a «poble» i en conseqüència, reconeixia el seu dret a l'autodeterminació:

Un poble és, per tant, una realitat actual, l'expressió de la consciència d'un voler viure col·lectiu i comú en base a elements que resulten de la tradició i de la història, d'una cultura que es reconeix com a pròpia, de la realitat present i de la voluntat de seguir construint el futur, aquella unitat vital, que se sent formada per elements propis i diferencials.

Òbviament el poble basc, per la seva història, la seva llengua, la seva cultura, les seves tradicions, la seva realitat present i la seva voluntat de ser tal en el futur, és un poble en el sentit que l'expressió té –amb totes les seves conseqüències– en el Dret Internacional d'avui. (...)

El dret a la lliure determinació del poble basc em sembla internacionalment ineludible.

De totes maneres, es tracta d'una opinió minoritària dins de la doctrina. El mateix Soroeta afirma que tot i que es pugui compartir el concepte «ajurídic» de «poble» que defensa Gros Espiell, aquest es aliè al Dret Internacional.

En la mateixa línia i tornant a aquesta doble vessant interna i externa sobre el dret a l'autodeterminació, en el Reenviament relatiu a la secessió del Quebec, [1988] 2 R.C.S. 217 de la Cort Suprema de Canadà s'afirma que:

126. Les fonts reconegudes del dret internacional estableixen que el dret d'un poble a disposar d'ell mateix normalment es realitza per la via de l'autodeterminació interna -- a saber la recerca per part d'aquest poble del seu desenvolupament polític, econòmic, social i cultural dins del quadre d'un Estat existent. El dret a l'autodeterminació externa (que, en el present cas, podria prendre la forma de la reivindicació d'un dret de secessió unilateral) no neix sinó dins dels casos extrems en els que les circumstàncies són curosament definides⁶. (...)

127. El principi de l'autodeterminació en dret internacional ha evolucionat dins del respecte de la integritat territorial dels Estats existents. Els diversos documents internacionals que recolzen l'existència del dret d'un poble a l'autodeterminació contenen

---

⁶ Subratllats de la Cort Suprema de Canadà.

igualment declaracions en suport d'aquest principi segons el qual l'exercici de tal dret ha de ser suficientment limitat per prevenir les amenaces contra la integritat territorial d'un Estat existent o l'estabilitat de les relacions entre Estats sobirans.

Christakis (2008, 2) afirma que «no cap cap dret de secessió excepte en les situacions de descolonització i ocupació militar». No obstant, Soroeta (2011, 468) afirma que Christakis s'equivoca al qualificar aquests dos casos de secessió doncs en cap d'ells és aplicable el principi d'integritat territorial.

D'altra banda, Soroeta (2011, 471) apunta que «quan un Estat denega l'exercici del dret d'autodeterminació interna a un poble, i viola massivament els drets humans de la seva població, obre a aquest poble les portes del dret de secessió». Això és el que es coneix com a *remedial secession* i bé podria ser aplicable a casos com el de Kosovo.

Respecte al cas de Kosovo –i sense poder entrar-hi en detall donat que l'estudi del dret de secessió d'aquest país supera amb escreix l'abast del present treball– cal portar a col·lació un fragment de l'opinió separada del jutge Yussuf respecte a l'opinió consultiva de la Cort Internacional de Justícia sobre la conformitat amb el dret internacional de la declaració unilateral d'independència relativa a Kosovo, de 22 de juliol de 2010:

Per determinar si una situació específica constitueix un cas excepcional que pugui legitimar una reclamació de l'autodeterminació externa, certs criteris han de ser considerats, com l'existència de discriminació contra un poble, la seva persecució a causa de les seves característiques racials o ètniques, i la denegació d'estructures polítiques autònomes i l'accés al govern. Una decisió per part del Consell de Seguretat d'intervenir podria ser també un criteri addicional per valorar les circumstàncies excepcionals que poden conferir legitimitat en les demandes d'autodeterminació externa per part d'un poble al qual se li denega l'exercici del seu dret a l'autodeterminació interna. No obstant, fins i tot quan aquestes circumstàncies excepcionals existeixen, això no implica necessàriament que el poble en qüestió tingui un dret automàtic a un Estat separat. Tots els remeis possibles per a la realització de l'autodeterminació interna han de ser exhaurits abans que l'assumpte sigui apartat de la jurisdicció domèstica de l'Estat que fins a la data havia exercit la seva sobirania envers al territori habitat pel poble que fa aquesta reivindicació. En aquest context, el rol de la comunitat internacional, i en particular el del Consell de Seguretat i el de l'Assemblea General, és d'una importància crucial.

2.5. Una perspectiva decolonialista sobre el dret d'autodeterminació

Un cop tractada tant la visió tradicional com la perspectiva més extensiva del dret d'autodeterminació, cal fer referència a una perspectiva alternativa sobre aquest dret, bastant diferent a la visió occidental hegemònica. Així, De Sousa (2010, 92) afirma que «en el període de postguerra, la reclamació d'aquest dret ha estat present en el procés de descolonització i avui en dia s'invoca per part dels pobles indígenes en la seva lluita per la seva identitat social, política i cultural».

De totes maneres, afirma aquest autor que encara queda molt a fer en aquest aspecte. Així, afirma que mentre els països socialistes van restringir aquest dret en la seva vessant externa, els països occidentals defensaven que calia tenir en compte les dues vessants: l'externa, però també la interna. De Sousa (2010, 93) considera que Nacions Unides s'ha centrat massa en l'autodeterminació externa, oblidant la vessant interna, entesa aquesta com el dret dels pobles contra els Estats que violen massivament els drets humans.

Així doncs, d'acord amb De Sousa, cal superar aquesta visió parcial i avançar en la definició d'un concepte no imperial d'autodeterminació. En aquest sentit, cal portar a col·lació la Declaració Universal dels Drets dels Pobles, aprovada a Alger el 4 de juliol de 1976, concretament la Secció III sobre el dret a l'autodeterminació política:

Article 5. Tot poble té el dret imprescriptible i inalienable a l'autodeterminació. Ell determina el seu estatus polític amb tota llibertat i sense cap ingerència exterior.

Article 6. Tot poble té el dret d'alliberar-se de tota dominació colonial o estrangera directa o indirecta i de tots els règims racistes.

Article 7. Tot poble té dret a un règim democràtic que representi al conjunt dels ciutadans, sense distinció de raça, sexe, creença o color, i capaç d'assegurar el respecte efectiu dels drets de l'home i de les llibertats fonamentals per a tots.

No obstant, aquesta declaració de drets va més enllà del mer dret a l'existència i a l'autodeterminació política dels pobles i fa referència també als drets econòmics, al dret a la cultura, al dret al medi ambient i als recursos comuns, i als drets a les minories. L'última secció estableix un règim de garanties i sancions i en l'article 22 s'afirma que «tot incompliment de les disposicions de la present

declaració constitueix una transgressió a les obligacions [concretas] amb tota la comunitat internacional».

En opinió de De Sousa (2010, 94), la Declaració d'Alger és el més semblant a una reivindicació total del dret a l'autodeterminació, en la mesura que es tracta d'un «principi conductor per a les lluites per a una globalització contrahegemònica».

D'altra banda, altres autors com Shivji (1989, 80) afirmen que el dret a l'autodeterminació és un «dret col·lectiu que encarna la principal contradicció entre l'imperialisme i els seus aliats enfront als pobles, per un costat, i les nacions opressoras enfront a les nacions oprimides, per un altre». Així, d'acord amb Shivji, els titulars d'aquest dret serien els pobles dominats, les nacions, les nacionalitats, els grups nacionals i les minories oprimides. En canvi, els qui haurien de procurar que s'exercís el dret d'autodeterminació serien els Estats, les nacions i nacionalitats opressoras i els països imperialistes.

Un cop vist el marc teòric general sobre el dret d'autodeterminació, en els capítols següents es tractarà de forma detallada el cas concret del poble colonial de Nova Caledònia.

3. NOVA CALEDÒNIA COM A COL·LECTIVITAT FRANCESA SUI GENERIS

Nova Caledònia no pot considerar-se com una mera regió francesa, sinó que disposa d'un estatus especial dins de França. En aquest apartat es farà referència a la seva situació geogràfica, demogràfica i econòmica, a la seva història i a les disposicions legislatives específiques d'aquest territori.

3.1. Geografia i població de Nova Caledònia

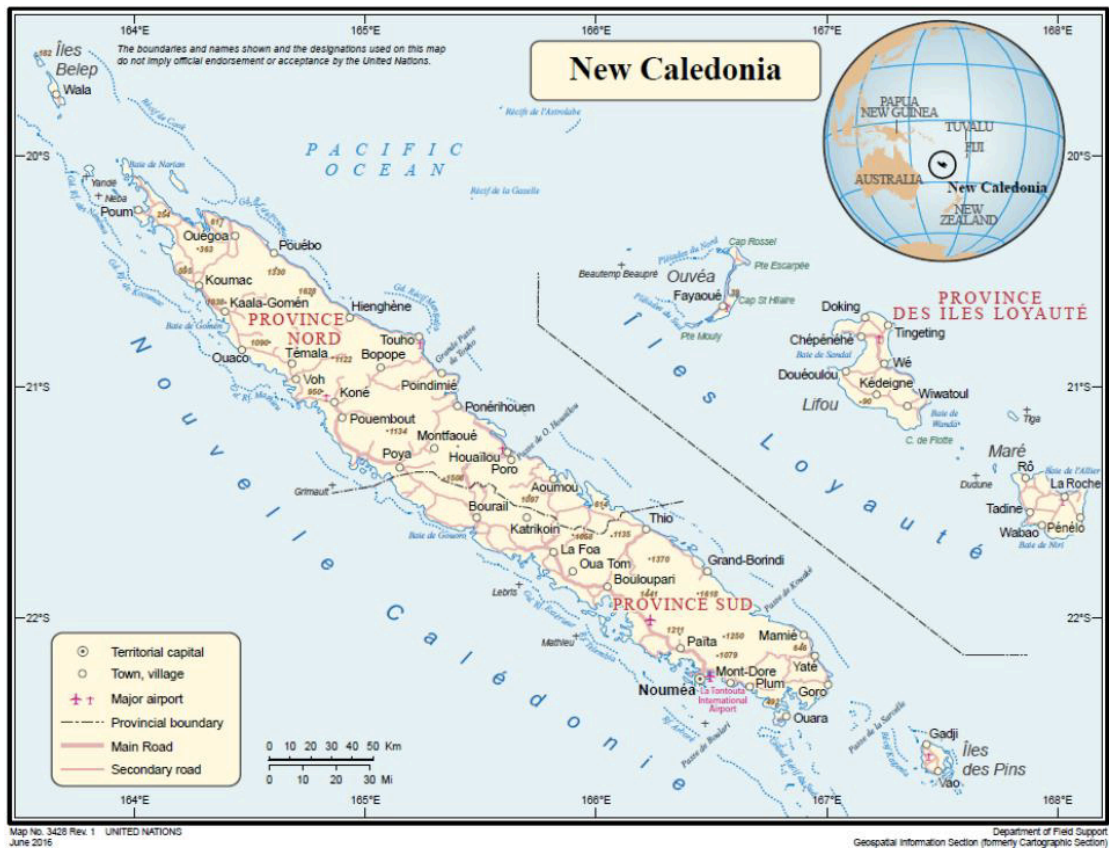
A continuació, es destacaran els principals trets geogràfics i demogràfics d'aquest territori d'ultramar situat a més de 16.000 quilòmetres de l'Hexàgon.

3.1.1. Situació geogràfica i organització territorial

Nova Caledònia és un arxipèlag situat a l'Oceà Pacífic, aproximadament a 1.500 quilòmetres a l'est d'Austràlia. Comprèn un total de 18.575 km², comptant tot el territori i una zona econòmica exclusiva de 1.422.543 km², segons dades de Nacions Unides (2018).

Quant a l'organització territorial, Nova Caledònia està formada per una illa principal anomenada *Grande Terre*, que es divideix en la Província Nord i en la Província Sud (en aquesta última s'hi troba la capital, Nouméa). L'altra província està formada per les Illes Loyauté. Existeixen altres illes més petites com les Illes Belep i les Illes dels Pins.

Figura 1. Mapa de Nova Caledònia.

Font: Nacions Unides (2016).

3.1.2. Població. Grups ètnics.

D'acord amb el decret n° 2015-98 de 28 de gener de 2015 autenticant els resultants del cens de la població efectuat a Nova Caledònia al 2014, Nova Caledònia sumava al 2014 un total de 320.595 habitants, dels quals 101.909 – això és, gairebé un terç de la població total– vivien a la capital, Nouméa. Tenint en compte que segons dades de l'INSEE, França comptava al 2014 amb 66.130.873 habitants, els neocalledonians representaven un 0,48% de la població total.

Taula 2. Població a Nova Caledònia (2014).

Províncies	Nombre de <i>communes</i>	Suma de la població total ⁷	Suma de la població municipal
Illes Loyauté	3	43.561	18.297
Nord	16 + nord de la comuna de Poya	68.045	50.487
Sud	13 + sud de la comuna de Poya	208.989	199.983
Nova Caledònia	33	320.595	268.767

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INSEE (2014).

Quant als grups ètnics, segons dades de l'INSEE de 2014, la població de Nova Caledònia presenta una alta diversitat ètnica.

Taula 3. Grups ètnics a Nova Caledònia (2014).

Grup ètnic	Residents	Percentatge
Kanaks	104.958	39,05%
Europeus	73.199	27,24%
Altres (caledonians)	23.355	8,69%
Mestissos	23.007	8,56%
Wallisians i Futunians	21.926	8,16%
No declarats	6.604	2,46%
Tahitians	5.608	2,09%
Indonesis	3.859	1,44%
Ni-Vanuatu	2.568	0,96%
Vietnamites	2.506	0,93%
Altres asiàtics	1.177	0,44%
Nova Caledònia	268.767	100,00%

⁷ La població municipal comprèn aquelles persones que tenen el seu domicili en una *commune* (municipi) a més dels presos, els sense-sostre i els que tenen una residència mòbil en el municipi. La població total és la suma de la població municipal i de la població comptada a part com per exemple, aquelles persones que tenen la seva residència familiar dins del municipi però la seva residència habitual es troba en un altre municipi. Això implica que aquest nombre sigui major que la població municipal.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INSEE (2014).

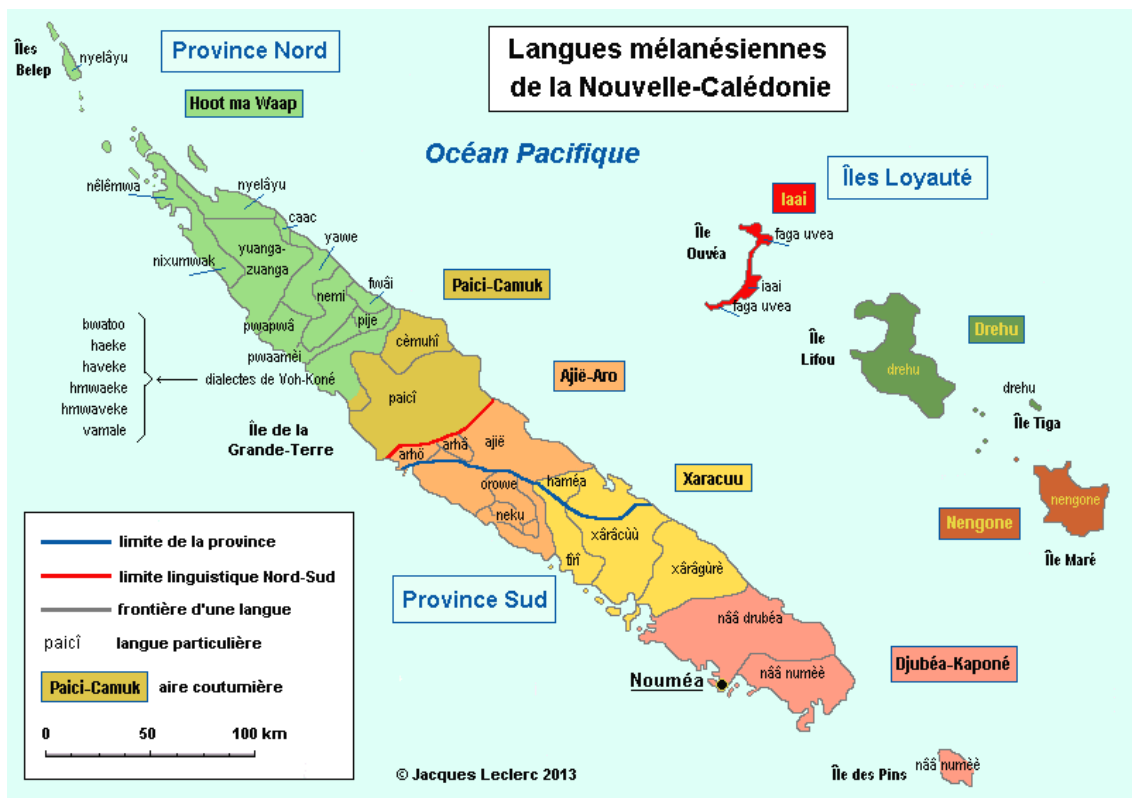
3.1.3. Sociolingüística. El francès i les llengües vernacles.

D'acord amb l'article 1 de la Constitució francesa, «la llengua de la República és el francès». En conseqüència, la llengua que s'utilitza per part de l'Administració és el francès, mentre que les llengües vernacles es troben en una situació de diglòssia i minorització respecte al francès. Si bé l'acord de Nouméa de 1998 estableix en el seu apartat 1.3.1. sobre les llengües que «les llengües *kanak* són, amb el francès, les llengües d'ensenyament i de la cultura a Nova Caledònia», encara queda molta feina a fer en aquest sentit.

No obstant, d'acord amb Jacques Leclerc, la gran majoria dels kanaks viuen en tribus en les quals es comparteixen un gran nombre de llengües melanèsies, que pertanyen a la gran família lingüística austronèsia. Es reconeixen fins a 28 llengües vernacles, que agrupen 49.666 parlants, segons dades de 2009. Ara bé, el nombre de parlants varia molt segons la llengua, des del *drehu*, que compta amb 11.338 parlants, fins al *sîchë*, gairebé extinta, amb tan sols 4 parlants.

A més, si bé a la Província Sud, que és la més poblada, la llengua materna majoritària és el francès, a la Província Nord i sobretot a les Illes Loyauté –on els kanaks són ètnicament majoritaris– el francès té una presència més escassa, mentre que les llengües autòctones són majoritàries.

Figura 2. Mapa lingüístic de Nova Caledònia.

Font: Jacques Leclerc (2013).

3.2. Història de Nova Caledònia

Nova Caledònia té una rica història, que comença abans de l'arribada dels primers descobridors europeus a les illes. L'any 1853, Nova Caledònia passa a ser una colònia francesa, fins que adquireix la denominació de territori d'ultra mar (*Territoire d'Outre-mer*, TOM), un any després del final de la Segona Guerra Mundial. La història recent d'aquest país està fortament marcada pels «Esdeveniments» dels anys 80 i l'Acord de Nouméa, que desembocarà en el referèndum d'autodeterminació de 2018.

3.2.1. L'etapa preeuropea (fins a 1774)

El poble kanak és descendent dels austronesis, que són aquells pobles que estaven presents al sud-est asiàtic i a Oceania, exceptuant Austràlia. És el poble autòcton de Nova Caledònia des de l'any 1100 abans de Crist.

3.2.2. Els primers contactes amb Europa (1774-1853)

El segle XVIII va ser l'època històrica en la qual grans potències com França i Gran Bretanya van iniciar expedicions i viatges al llarg del món. Va ser James Cook qui el 4 de setembre de 1774 va arribar a Nova Caledònia⁸, produint-se en aquest moment el primer contacte entre la població kanak i l'europea.

Posteriorment, nombrosos exploradors van recórrer la regió i fins i tot alguns d'ells s'hi van instal·lar per dedicar-se a la caça de cetacis. També és remarcable l'arribada de la *London Missionary Society* a les illes, que es va encarregar «d'evangelitzar» als kanaks en la fe del protestantisme fins a finals del segle XIX.

3.2.3. Colonització (1853-1945)

El 24 de setembre de 1853, l'almirall francès Febvrier-Despointes pren oficialment possessió de Nova Caledònia i classifica els colons en dues categories: els lliures –són els més minoritaris– i els penals. Alhora, els colons penals es classifiquen segons la gravetat del delicte comès: els transportats són aquells que han perpetrat crims de sang o delictes sexuals, els deportats són els que han sigut condemnats per motius polítics i els relegats són els que han sigut castigats per delictes menors.

Poc després de la colonització francesa, l'Estat expropia les terres de la població autòctona i obliga als kanaks a reagrupar-se en reserves. A més, el poble kanak es veu obligat a pagar impostos específics, veu restringida la seva llibertat de circulació per les illes... Com a protesta, els kanaks protagonitzen diverses revoltes, essent la més destacable la de 1878, que causa aproximadament uns 800 morts i uns 1.500 exiliats, cosa que acaba generant una profunda divisió entre els europeus colonitzadors i els autòctons.

L'any 1880, es funda la Societat del Níquel, que explota les mines neocaledonianes en règim gairebé de monopoli, contractant immigrants asiàtics en condicions de semi-esclavitud.

---

⁸ Cook va triar el nom de 'Nova Caledònia' per a l'arxipèlag perquè 'Caledonia' era la denominació en llatí d'Escòcia, d'on ell era originari.

Al 1887, s'instaura per decret l'estatut dels indígenes, que s'anirà renovant cada 10 anys, fins que s'aboleix al 1946. Així, als kanaks se'ls hi deixa d'aplicar el dret comú i passen a sotmetre's a la disciplina de l'administració colonial, que limitarà la seva llibertat deambulatória.

Amb l'esclat de la Primera Guerra Mundial l'any 1914, una bona part dels homes neocaledonians són cridats a files per tal d'incorporar-se al batalló dels tiradors de les illes del Pacífic. Aquest fet és devastador per a l'economia del país, especialment a causa de la interrupció de les relacions marítimes i comercials entre la colònia i la metròpoli.

Una de les conseqüències de la Primera Guerra Mundial va ser la creació de la Societat de Nacions (1919), que va ser succeïda per l'ONU. Aquesta organització internacional fou pionera a l'introduir un sistema de mandats, que consistia en l'entrega a les potències vencedores dels territoris dels països vençuts. Donat que França va guanyar aquesta contesa, Nova Caledònia no va canviar de mans.

En el període d'entreguerres (1919-1939), la situació econòmica no pot ser pitjor. Nova Caledònia, que havia sigut aleshores una terra d'immigrants, pateix un èxode important de colons europeus⁹.

Durant la Segona Guerra Mundial, mentre que a causa de la desfeta francesa, el règim de Vichy s'imposa, a Nova Caledònia es formen comitès que fan que les illes s'acabin alineant amb la França lliure del general Charles de Gaulle al 1940. Dos anys més tard, Nova Caledònia es converteix en un centre de comandament pels soldats americans, que utilitzen la colònia com a zona de pas per atacar Japó com a represàlia per l'atac de Pearl Harbor.

3.2.4. Història contemporània (1946-actualitat)

L'any 1946, Nova Caledònia abandona la denominació de colònia i passa a convertir-se en un «territori d'ultramar». Els seus habitants, per primer cop, disposen de representants polítics a l'Assemblea Nacional, tot i que caldrà esperar al 1957 perquè s'instauri el sufragi universal. A més, s'aboleixen les

---

⁹ Mentre que al 1901 hi havia 23.499 europeus a Nova Caledònia, a les acaballes de la Segona Guerra Mundial, la població es redueix a 18.500.

restriccions de drets que fins aleshores afectaven a la població kanak i la nova Constitució de 1946 els hi reconeix un dret civil particular consuetudinari.

A partir de 1956, l'Estat francès va cedint més competències als territoris d'ultramar, alhora que practica assajos nuclears a la zona. El primer partit autonomista, la Unió Caledoniana (UC), forma part del primer govern amb el lema «dos colors, un sol poble».

A finals dels anys 60, es produeix el boom del níquel, que provoca la major fase d'expansió econòmica a les illes en tota la seva història. Degut a la manca de mà d'obra, Nova Caledònia torna a ser una terra d'immigrants, que provenen principalment de Wallis i Futuna, però també de la França metropolitana.

No obstant, aquest fort moviment immigratori acaba generant un fort recel entre la població melanèsia, que esdevé minoritària a l'arxipèlag. A més, a principis dels anys 70, el país entra en una important recessió econòmica degut a la caiguda de la cotització del níquel.

Ambdós factors són determinants en la creació del primer partit independentista a Nova Caledònia: el Partit d'Alliberament kanak (Palika). Poc després es crea el Reagrupament de Caledònia dins de la República (RPCR), que es qualifica com a *loyaliste* (lleial), en la mesura que vol mantenir la unió de l'arxipèlag amb França. De fet, per intentar calmar la radicalització de l'independentisme, l'Estat promou una reforma immobiliària per tal de restituir les terres als kanaks.

Ambdues posicions, però, es tensen molt més i donen lloc als coneguts com «els Esdeveniments dels anys 80» (1984-1988). Un dels factors desencadenants d'aquesta forta divisió és l'assassinat del llavors secretari general de l'UC, Pierre Declercq, cosa que provoca importants protestes a les illes. L'any 1983, dos gendarmes són assassinats.

Ara bé, els Esdeveniments comencen *oficialment* l'any 1984, quan els independentistes criden a boicotejar les eleccions territorials. Fins i tot, el FLNKS instaurarà el «Govern provisional de Kanaky» en la clandestinitat, presidit per Jean-Marie Tjibaou, amb l'objectiu de preparar-se per a la «independència kanak-socialista». La situació es tensarà encara més quan al desembre de 1984, un grup de *loyalistes* assassinen a 10 kanaks. Al 1985, arran de la mort de dos

dirigents independentistes per part dels cossos d'elit de la *Gendarmerie*, es declara l'estat d'urgència i el toc de queda a les illes.

Finalment, al 1988, es produeix un atac sense precedents, el conegut com a «drama d'Ouvéa», en el qual un grup de militants del FLNKS assalten una gendarmeria, però són abatuts per la policia pocs dies després (vid apartat 5.1).

Després d'aquests terribles esdeveniments, el president François Mitterrand juntament amb el primer ministre Michel Rocard es posen com a objectiu iniciar una missió de reconciliació amb el poble neocaledonià. Així, el 26 de juny de 1988, Jacques Lafleur (RPCR), Michel Rocard (Partit Socialista) i Jean-Marie Tjibaou (FLNKS) signen els Acords de Matignon. Aquests acords organitzen territorialment les illes en tres províncies i les doten de més competències. A més, preveuen l'organització d'un referèndum d'autodeterminació l'any 1998. S'inicia així el conegut com a «pacte trentenari» (1988-2018).

L'Estat, doncs, es compromet a dotar les illes de millors infraestructures i a invertir, en definitiva, més recursos econòmics, especialment a l'interior de l'illa de la *Grande Terre* i a la resta d'illes. A més, amb l'objectiu de facilitar la integració de les diverses ètnies als llocs de major responsabilitat, es llança un programa de formació anomenat els «400 quadres».

Ara bé, aquests acords són vistos amb cert recel per part del sector més intransigent de l'independentisme kanak. Així, l'històric líder del FLNKS Jean-Marie Tjibaou serà assassinat l'any 1989 per part d'un independentista extremista que l'acusarà de ser un traïdor a la causa.

A fi d'evitar un referèndum que pugui fer ressorgir les tensions, el 5 de maig de 1998 se signa l'Acord de Nouméa entre el primer ministre francès, el socialista Lionel Jospin, Jacques Lafleur (RPCR) i Rock Wamytan (FLNKS), entre d'altres. Aquest acord serà ratificat pels neocaledonians amb un 71,86% dels vots a favor. Al 1999, entra en vigor la Llei Orgànica relativa a Nova Caledònia (LONC), que transfereix de forma irreversible la majoria de les competències a aquest territori d'ultramar, mantenint l'Estat tan sols competències en matèria de defensa, afers estrangers, moneda, justícia i seguretat.

En el cinquè punt de l'Acord de Nouméa, les parts signatàries acorden la celebració d'una consulta sobre «la transferència a Nova Caledònia de les

competències de regalia, l'accés a un estatus internacional de plena responsabilitat i l'organització de la ciutadania en nacionalitat». Com a requisit, s'exigeix que aquest referèndum es faci durant el quart mandat (2014-2019) i que la data l'elegeixi una majoria de 3/5 del Congrés. Aquest referèndum es va acabar celebrant el 4 de novembre de 2018, però els neocaledonians van votar a favor de romandre a França.

Figura 3. Encaixada de mans entre Jacques Lafleur i Jean-Marie Tjibaou quan signen els Acords de Matignon.

Font: France Info (2018).

3.3. Economia de Nova Caledònia

Segons un informe de Nacions Unides de l'any 2018, Nova Caledònia té una de les economies més riques de la regió amb un PIB per càpita estimat (2015) en 3,49 milions de CFP francs, equivalents a 29.246,20€. El PIB per càpita a França durant aquest mateix any era de 33.000€, és a dir, un 11,38% major que el de Nova Caledònia. No obstant, existeixen disparitats econòmiques entre les províncies, essent la Província Sud la més rica. A més, l'economia depèn fortament de les transferències del govern francès.

Quant als recursos minerals, cal destacar que el 9% de les reserves mundials de níquel es troben a Nova Caledònia. Només l'any 2016 es van produir gairebé

107.500 tones de níquel i la majoria es van destinar a l'exportació. Pel que fa a l'agricultura i a la pesca, Nova Caledònia no és autosuficient i depèn de les importacions.

En referència al turisme, es tracta d'un sector encara poc desenvolupat a les illes, però que es troba en ple auge. Tot i que tan sols representava el 2% del PIB al 2016, 115.700 turistes van visitar Nova Caledònia aquest any, atrets molts d'ells per la increïble biodiversitat que caracteritza aquest país.

3.4. El Títol XIII de la Constitució francesa sobre Nova Caledònia

La Constitució francesa disposa d'un títol específic, el Títol XIII, titulat *Disposicions transitòries relatives a Nova Caledònia*. Aquest nou títol va ser restablert per mitjà de la Llei constitucional nº 98-610 de 20 de juliol de 1998 relativa a Nova Caledònia, promulgada sota la presidència de Jacques Chirac.

L'article 76 de la Constitució estableix el següent:

Les poblacions de Nova Caledònia són cridades a pronunciar-se abans del 31 de desembre de 1998 sobre les disposicions de l'acord signat a Nouméa el 5 de maig de 1998 i publicat el 27 de maig de 1998 al *Journal officiel* de la República francesa.

Són admeses a participar a l'escrutini les persones que reuneixin les condicions fixades a l'article 2 de la Llei nº 88-1028 de 9 de novembre de 1988¹⁰.

Les mesures necessàries per a l'organització de l'escrutini són preses per decret en el Consell d'Estat deliberat en el Consell de ministres.

L'article 77 fa referència al contingut que ha de tenir la Llei orgànica un cop s'aprovi la consulta prevista en el precepte anterior, que serien:

- Les competències estatals transferides a les institucions de Nova Caledònia.
- Les regles d'organització i de funcionament de les institucions de Nova Caledònia.
- Les regles relatives a la ciutadania, al règim electoral, al treball i a l'estatus civil *coutumier*.

---

¹⁰ L'article 2 d'aquesta Llei, derogada en l'actualitat, fixava com a requisits per participar en l'escrutini estar inscrit en les llistes electorals a la data de la consulta i tenir el domicili a Nova Caledònia des de la data del referèndum d'autodeterminació.

- Les condicions i els terminis perquè els ciutadans de Nova Caledònia es puguin pronunciar sobre l'accés a la plena sobirania.
- Les altres mesures necessàries que prevegi l'Acord de Nouméa de 1998.

3.5. La llei orgànica nº 99-209 de 19 de març de 1999 relativa a Nova Caledònia (LONC)

Aquesta llei orgànica desenvolupa el contingut que preveu l'article 77 de la Constitució francesa i estableix les normes jurídiques previstes per l'Acord de Nouméa de 5 de maig de 1998. Preveu, doncs, una organització territorial i institucional transitòria en previsió de la possibilitat que Nova Caledònia decideixi eventualment *accedir a la plena sobirania*.

L'estructura d'aquesta llei és la següent:

- Disposicions generals sobre el territori, les institucions, els signes identitaris, les normes nacionals aplicables...
- L'estatus civil *coutumier* i la propietat *coutumière*.
- Les competències: les competències de l'Estat i de Nova Caledònia, les relacions exteriors de Nova Caledònia, les transferències de competències...
- Les institucions de Nova Caledònia: el Congrés, les lleis, el Govern, el *Sénat coutumier*, els *Conseils coutumiers* i el Consell econòmic i social (vid apartat 4).
- Les províncies: les assemblees de províncies, el personal, els pressupostos...
- Les eleccions al Congrés i a les assemblees de províncies.
- L'Alt Comissari de la República i l'acció de l'Estat.
- El control jurisdiccional, financer i pressupostari.
- El reequilibri i el desenvolupament econòmic, social i cultural.
- La consulta sobre l'accés a la plena sobirania.
- Disposicions diverses i transitòries.

3.6. Els efectes en l'espai dels tractats internacionals ratificats per França

Respecte a l'àmbit d'aplicació espacial de les normes i obligacions internacionals, Remiro Brotóns (2007, 586-587) afirma que, com a regla general, els tractats conclusos per un Estat no s'estenen als territoris que no siguin de la seva sobirania i que tinguin una condició jurídica diferenciada. Tot i que en el passat era habitual el recurs a la clàusula colonial, que facultava a l'Estat a estendre o a excloure l'aplicació d'un tractat a un territori determinat, en l'actualitat, aquesta pràctica és residual. Alguns exemples de tractats internacionals en els quals es va excloure la clàusula colonial serien la Carta de les Nacions Unides i els Pactes de 1966.

En el cas de Nova Caledònia, l'article 28 de la LONC concedeix a les autoritats estatals la facultat de permetre al President del Govern de Nova Caledònia de negociar i signar acords amb altres Estats, territoris o determinats organismes regionals, dins de les competències estatals.

Respecte a les competències pròpies de Nova Caledònia, l'article 29 de la LONC estableix que el Congrés podrà autoritzar al President del Govern a negociar acords amb Estats, territoris o determinats organismes regionals, però sempre respectant els compromisos internacionals adquirits per França. A més, caldrà que les autoritats estatals hagin sigut prèviament informades i estiguin representades a la negociació.

4. LES INSTITUCIONS POLÍTIQUES A NOVA CALEDÒNIA

Nova Caledònia, tot i no ser un Estat, disposa de les seves pròpies institucions. Les més destacades són el Congrés, el Govern i les assemblees territorials. No obstant, també disposa d'òrgans específics com el *Sénat coutumier* i els *Conseils coutumiers*. A més, com la resta de territoris francesos, Nova Caledònia participa en l'elecció de diputats a l'Assemblea Nacional, de senadors i d'eurodiputats.

En aquest capítol, s'exposaran breument les característiques de les principals institucions de Nova Caledònia, a partir dels preceptes més rellevants de la llei orgànica relativa a Nova Caledònia (LONC). També s'analitzaran els resultats electorals de les cinc eleccions provincials celebrades fins a la data, a partir de les dades del web de l'Alt Comissariat de la República a Nova Caledònia.

4.1. El Congrés de Nova Caledònia. Anàlisi electoral de les diverses eleccions provincials.

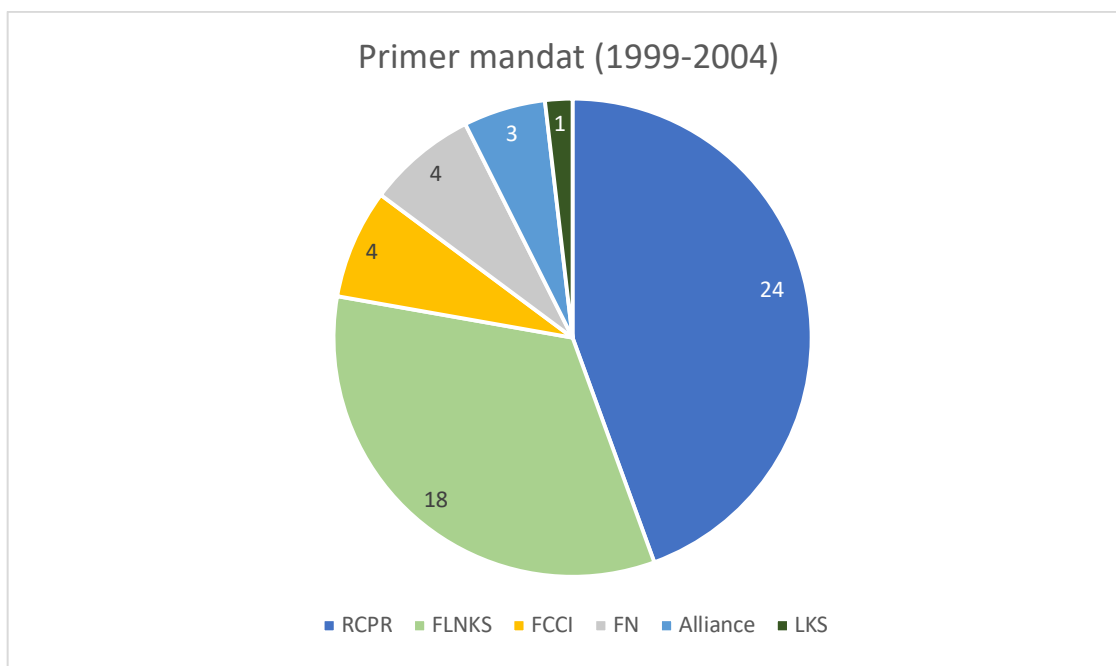
El Congrés és l'assemblea legislativa de Nova Caledònia i està format per 54 membres, dels quals 32 corresponen a la Província Sud, 15 a la Província Nord i 7 a les Illes Loyauté. Els congressistes són elegits democràticament cada 5 anys (art. 62 LONC).

Les principals funcions del Congrés són aprovar el pressupost de Nova Caledònia (art. 84 LONC), a més d'aprovar les denominades "lleis del país" sobre assumptes com els impostos, els recursos naturals com el níquel, el dret demanial, el dret civil neocalèdonià... (art. 99 LONC).

Des de la creació del Congrés de Nova Caledònia, l'any 1999, s'han celebrat cinc eleccions provincials. A continuació, es presentaran els resultats de les diverses eleccions celebrades, separant els partits segons la seva posició en l'eix esquerra-dreta i segons si són independentistes o unionistes.

Gràfic 1. Resultats de les eleccions provincials de 9 de maig de 1999.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Alt Comissariat de la República a Nova Caledònia.

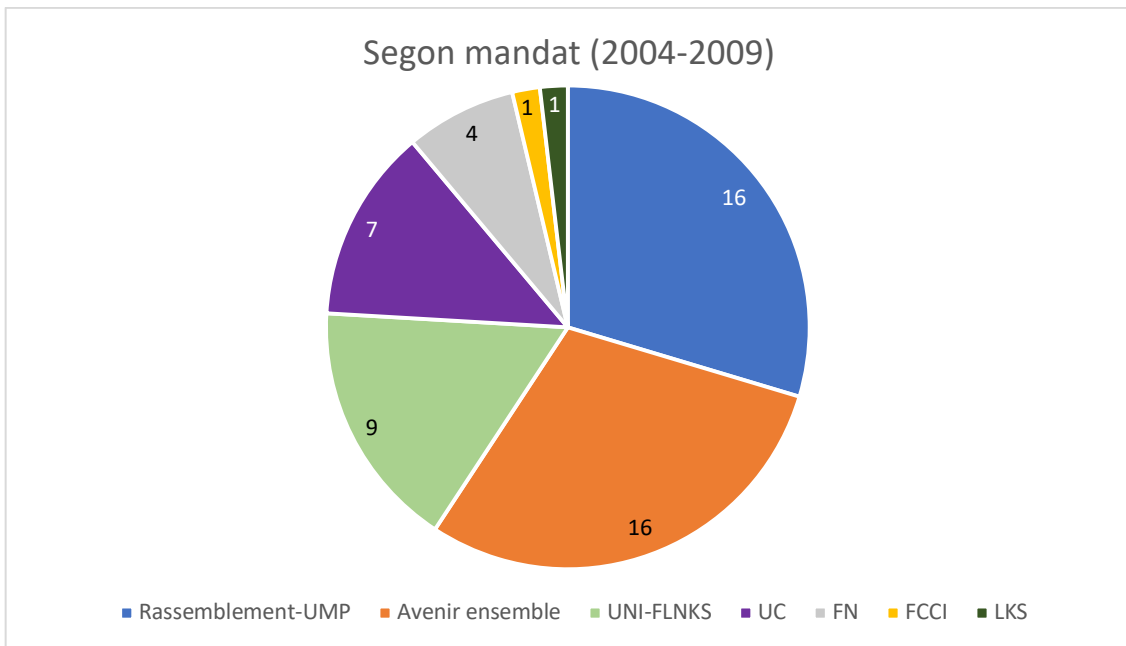
Aquests van ser els primers comicis a Nova Caledònia i la participació va ser d'un 74,79%. El *Rassemblement pour la Calédonie dans la France* (RCPR), un partit de dreta liberal-conservadora i unionista, va guanyar amb 24 escons. El *Front de Libération Nationale Kanak et Socialiste* (FLNKS), una coalició d'esquerres i independentista, va quedar en segona posició i va obtenir 18 escons. La *Fédération des Comités de Coordination Indépendantistes* (FCCI), de centre-esquerra i independentista, va quedar en tercera posició, amb 4 escons. El *Front National* (FN), d'extrema dreta i unionista, va empatar amb el FCCI, aconseguint 4 escons. *L'Alliance*, una formació de centre-dreta i unionista, va aconseguir 3 escons. En darrer lloc, va quedar *Libération Kanak Socialiste* (LKS), d'esquerres i independentista, amb 1 escó.

Per tant, en aquests comicis, els independentistes van sumar 23 escons i un 40,22% dels vots i els unionistes, 31 escons i un 58,59% dels vots¹¹.

---

¹¹ En totes les eleccions, en el percentatge de vots, s'inclouen també els partits que no van aconseguir representació parlamentària.

Gràfic 2. Resultats de les eleccions provincials de 9 de maig de 2004.

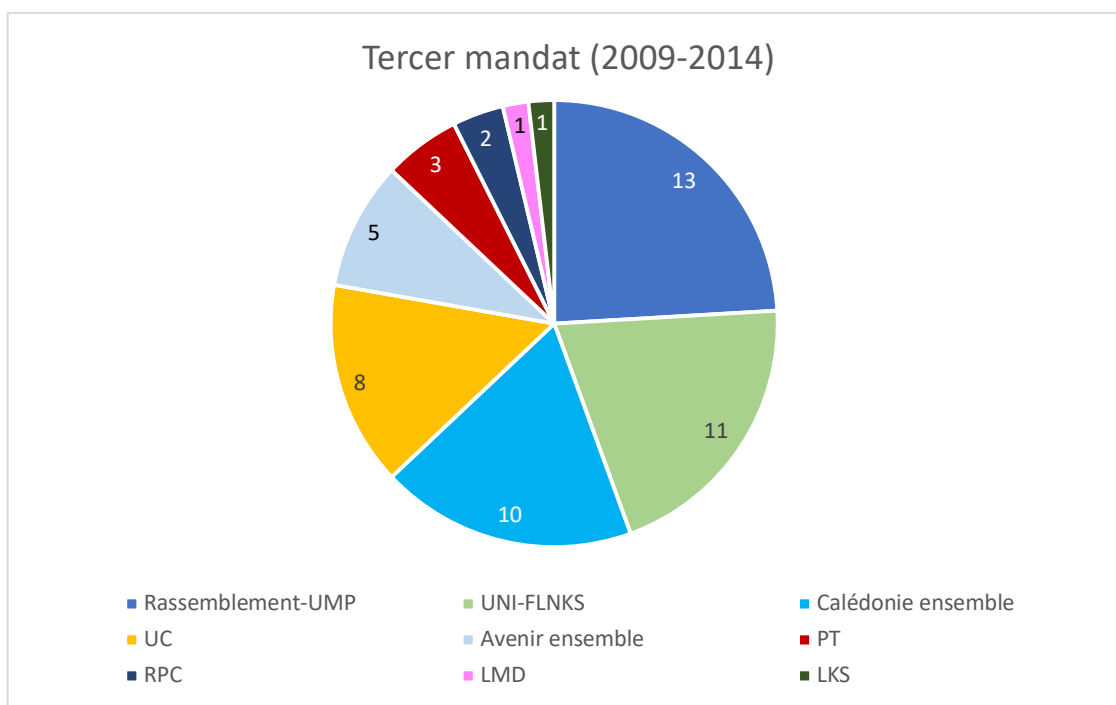

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Alt Comissariat de la República a Nova Caledònia.

En aquestes eleccions, on la participació es va enfilars fins al 76,44%, *Rassemblement-Union por un Mouvement Populaire* va tornar a guanyar, amb 16 escons. En segon lloc va quedar *L'Avenir ensemble*, un nou partit de dretes i unionista, que va aconseguir també 16 escons. En tercera posició, els independentistes d'UNI (*Union Nationale pour l'Indépendance*) i del FLNKS van obtenir 9 escons. La formació *Union Calédonniene*, independentista i socialista, va aconseguir 7 escons. Per últim, el *Front National* va mantenir els seus 4 diputats i tant la FCCI com el partit LKS van aconseguir un diputat cadascun.

Els independentistes, doncs, van patir una important davallada en termes de representació parlamentària i van passar a sumar 18 diputats i un 39,96% dels vots. En canvi, els unionistes es van imposar amb 36 diputats i un 57,91% dels sufragis.

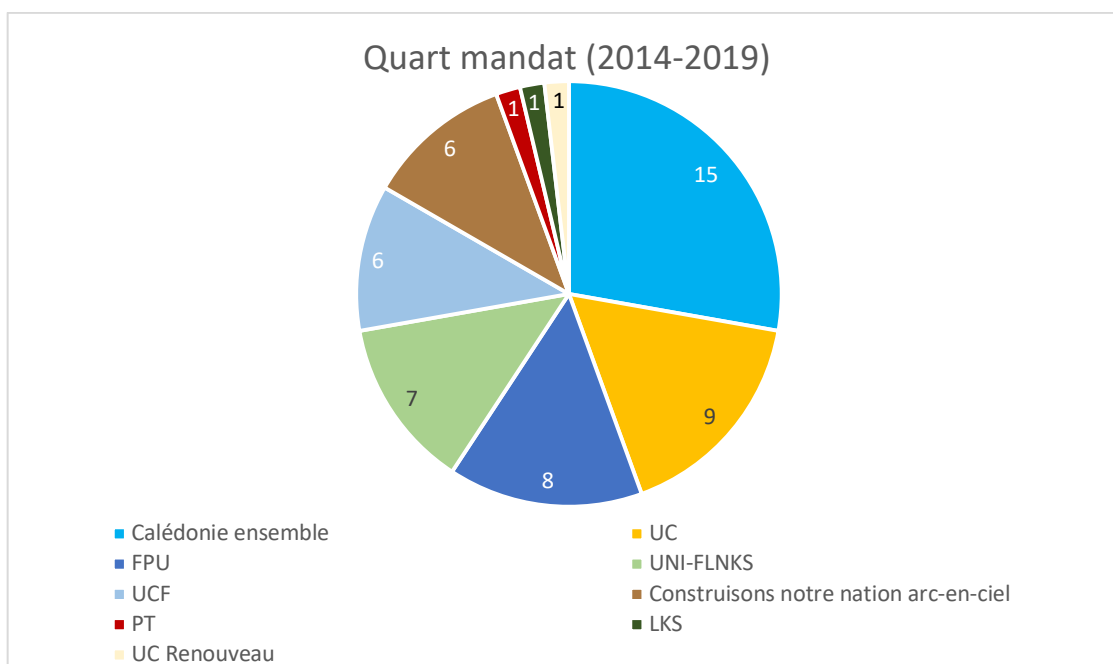
Gràfic 3. Resultats de les eleccions provincials de 10 de maig de 2009.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Alt Comissariat de la República a Nova Caledònia.

Les eleccions de 2009, amb un 72,47% de participació, es van caracteritzar per una major fragmentació. *Rassemblement-UMP* va tornar a guanyar, però només amb 13 diputats. Els independentistes de l'UNI-FLNKS van aconseguir la segona plaça, amb 11 diputats. En tercer lloc, *Calédonie ensemble*, un nou partit de centre-dreta i unionista, va irrompre amb 10 diputats. La quarta posició va ser per a l'UC, que va millorar lleugerament arribant als 8 diputats, i la cinquena per a *L'Avenir ensemble*, que va recular fins als 5 diputats. El Partit Laborista (PT), d'esquerra anticapitalista i independentista, va entrar amb 3 escons. El *Rassemblement pour la Calédonie*, una escissió del RPCR, va entrar amb 2 diputats. En les darreres posicions, el nou partit *Le Mouvement de la Diversité* (LMD), de dretes i unionista, va obtenir 1 escó i el LKS va mantenir el seu diputat. L'independentisme va aconseguir els mateixos diputats que al 1999, és a dir, 23, tot i que va recular fins al 38,22% dels sufragis. L'unionisme es va tornar a imposar amb 31 diputats i el 57,45% dels vots.

Gràfic 4. Resultats de les eleccions provincials d'11 de maig de 2014.

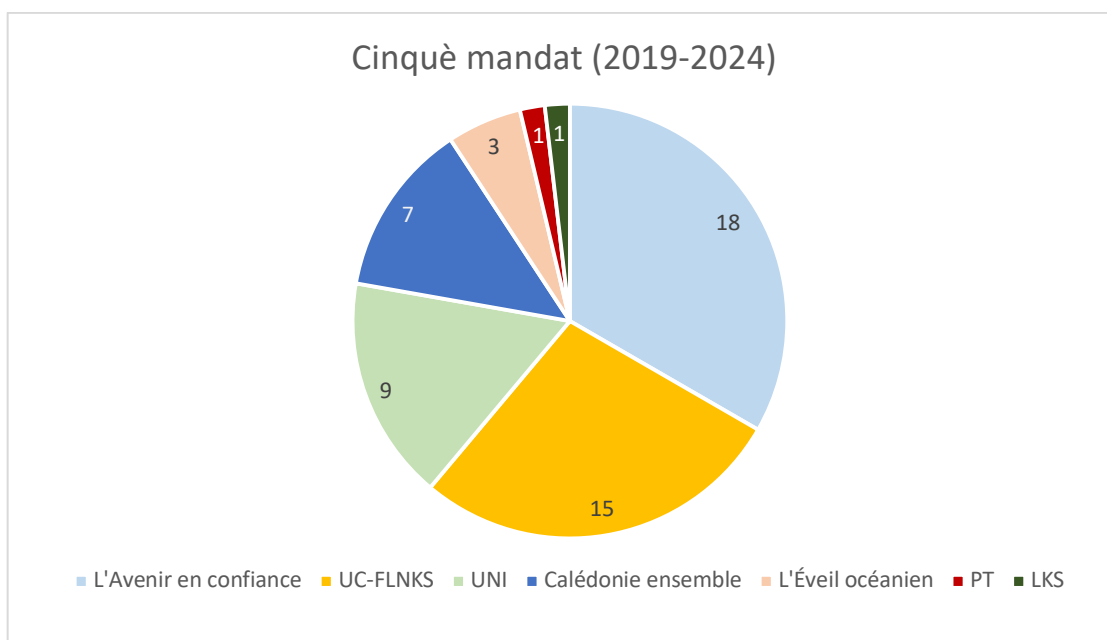

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Alt Comissariat de la República a Nova Caledònia.

En les últimes eleccions abans del referèndum d'autodeterminació de 2018, amb un 69,95% de participació, *Calédonie ensemble* va guanyar amb 15 diputats. El segon lloc va anar a parar a la UC amb 9 diputats i el tercer al *Front pour l'unité*, que agrupava *Rassemblement-UMP* i *L'Avenir ensemble* juntament amb altres partits unionistes, amb 8 diputats. La coalició UNI-FLNKS va aconseguir 7 diputats. La nova aliança antiindependentista *Union pour la Calédonie dans la France* (UCF) va entrar amb 6 diputats, empatant amb la nova coalició independentista *Construisons notre nation arc-en-ciel*, creada a l'entorn del FLNKS. En les darreres posicions, el PT, el partit LKS i l'*Union pour Construire dans le Renouveau*, tots ells independentistes, van aconseguir un diputat cadascun.

En aquests comicis, l'independentisme va sumar 25 diputats i va aconseguir un nombre rècord de vots: el 41,45%. L'unionisme va obtenir 29 diputats i el 58,55% dels vots.

Gràfic 5. Resultats de les eleccions provincials de 12 de maig de 2019.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Alt Comissariat de la República a Nova Caledònia.

Aquests comicis van transcórrer menys de sis mesos després del referèndum d'autodeterminació de 2018 i la participació va ser la més baixa de la història de Nova Caledònia: un 66,47%. Va guanyar la coalició de dreta *L'Avenir en confiance* amb 18 diputats. La segona posició la va aconseguir la coalició UC-FLNKS amb 15 representants, mentre que la tercera va anar a parar a l'UNI, que aquest cop es presentava per separat, i que va pujar fins als 9 escons. La formació *Calédonie ensemble*, que havia guanyat les anteriors eleccions, va retrocedir fins als 7 escons. En les darreres posicions, la nova formació *L'Éveil océanien* –de centre unionista i representant dels interessos de la comunitat dels wallisians i futunians– va irrompre amb 3 diputats, mentre que el PT i LKS van aconseguir cadascuna un diputat.

En aquestes eleccions, l'independentisme va aconseguir uns resultats inèdits fins aleshores, sumant 26 diputats i el 42,38% dels vots. L'unionisme, però, va guanyar les eleccions amb 28 diputats i un 54,08% dels sufragis. La resta de vots –un 3,54%– corresponen a candidatures que no es defineixen en l'espectre independència-unionisme.

4.2. El Govern de Nova Caledònia

Nova Caledònia té un sistema parlamentari, a diferència de França que és un país amb un sistema semipresidencial. En conseqüència, el govern neocalcedonià s'elegeix pel Congrés i ha de retre comptes davant d'aquest (art. 108 LONC). El President del Govern representa Nova Caledònia i s'encarrega de dirigir l'Administració d'aquest territori (art. 134 LONC).

Des de les primeres eleccions provincials al 1999, a Nova Caledònia hi ha hagut un total de 15 governs. Cal destacar que si bé el president sempre ha pertangut a un partit unionista i de dretes (RPCR, *Avenir ensemble* o *Calédonie ensemble*), tots ells han integrat membres de partits independentistes, principalment de l'UC i del FLNKS.

Això es deu a que els diputats voten en una sessió especial una llista dels congressistes que volen que formin part del govern. Posteriorment, els vots del Congrés es reparteixen proporcionalment segons els membres que integraran el nou Govern.

Un cop format el Govern, els nous membres d'aquest, entre 5 i 11, hauran de decidir en un termini de 5 dies qui serà el president per majoria absoluta. Si cap dels candidats és elegit, el president anterior seguirà en funcions fins que se n'elegeixi un de nou.

Quelcom similar succeeix amb el vicepresident; l'article 115 de la LONC preveu que si un vicepresident no és elegit 7 dies més tard que el president, llavors els membres del Govern exerciran les seves funcions com a vicepresident. Aquest precepte es va reformar per tal d'evitar el bloqueig per part dels independentistes –que són els que generalment han assumit la vicepresidència–, degut a les discrepàncies internes entre ells a l'hora d'elegir un vicepresident.

El mandat dels membres del Govern dura 5 anys, però si el president dimiteix o incorre en alguna causa d'impediment com la defunció, el Govern cessa en bloc i el Congrés haurà d'elegir els membres del nou Govern.

4.3. El Sénat coutumier i els Conseils coutumiers

El *Sénat coutumier* està format per 16 membres, designats per cada *Conseil coutumier*, segons els seus costums, a raó de 2 representants per cada àrea *coutumière* (art. 137 LONC). Qualsevol projecte o proposició de llei relatiu als signes identitaris de Nova Caledònia, a l'estatus civil *coutumier*, al règim de les terres *coutumières* i a la definició dels contractes d'arrendament que regeixen les relacions entre els propietaris *coutumiers* i els treballadors d'aquestes terres, als límits de les àrees *coutumières* i a les modalitats d'elecció del *Sénat coutumier* i dels *Conseils coutumiers* s'ha de transmetre a aquest òrgan.

El *Sénat coutumier* tindrà un termini de 2 mesos per deliberar sobre el projecte o la proposició de llei. Si no es pronuncia, s'entendrà que hi està d'acord. Si es pronuncia sobre el text, llavors aquest passarà al Congrés. Si el Congrés no aprova un text idèntic a l'adoptat pel *Sénat coutumier*, llavors aquest últim serà consultat respecte al text votat pel Congrés. Així, si el *Sénat coutumier* no adopta aquest text en termes idèntics en el termini d'un mes, el Congrés decidirà (art. 142 LONC).

A més, el *Sénat coutumier* serà consultat obligatòriament pels presidents del Govern, del Congrés o d'una assemblea de província, segons el cas, sobre qualsevol projecte o proposició de llei que versis sobre la identitat kanak (art. 143 LONC).

Quant als *Conseils coutumiers*, se n'instituirà un dins de cada àrea *coutumière*. La composició del consell es determinarà segons els usos propis de cada lloc (art. 149 LONC).

Segons l'Institut d'Estadística i d'Estudis Econòmics de Nova Caledònia (ISEE-NC), la societat kanak s'estructura al voltant d'una organització consuetudinària pròpia, de la qual el clan és la base. Els diversos clans es reuneixen en les 341 tribus censades l'any 1996, que es troben en 57 districtes *coutumiers*, que alhora es reagrupen en 20 àrees *coutumières*. Des de l'any 1867, es considera la tribu com el reconeixement administratiu de l'organització kanak.

4.4. El Consell econòmic, social i mediambiental de Nova Caledònia

El Consell econòmic, social i mediambiental de Nova Caledònia (CESE-NC) va ser creat l'any 1991 i està format per 41 membres, dels quals 28 representen les organitzacions professionals, els sindicats i les diverses associacions econòmiques, culturals i socials i mediambientals del país. 2 membres són designats pel *Sénat coutumier*, uns altres 2 són designats pel comitè consultiu del medi ambient i 9 són designats pel Govern (art. 153 LONC).

La seva funció és merament consultiva. Així doncs, el CESE-NC serà consultat sobre els projectes i les proposicions de «lleis del país» i en les deliberacions del Congrés de caràcter econòmic, social o mediambiental (art. 155 LONC).

4.5. Les províncies i les assemblees de província

Totes les matèries que són competència de la província es troben sota la jurisdicció de l'assemblea de província, excepte aquelles que s'atribueixin per la LONC al president de l'assemblea de província. Les assemblees de província podran adoptar mesures penals i establir sancions administratives (art. 157 LONC).

L'assemblea de la Província Sud consta de 40 membres dels quals 32 són diputats al Congrés, la de la Província Nord consta de 22 membres dels quals 15 són diputats i la de les Illes Loyauté consta de 14 membres dels quals 7 són diputats (art. 185 LONC).

4.6. La representació de l'Estat francès a Nova Caledònia

L'Estat francès es troba representat a Nova Caledònia mitjançant l'Alt Comissariat de la República a Nova Caledònia, que sota l'autoritat de l'Alt Comissari, comprèn el secretariat general, el gabinet, els consellers i les subdivisions administratives a les diverses províncies.

De totes maneres, a partir de l'Acord de Nouméa de 1998, que és quan s'atorga a Nova Caledònia l'estatus de col·lectivitat *sui generis* i al disposar aquest territori d'institucions pròpies, d'una ciutadania específica i de competències transferides

progressivament, l'Alt Comissari tan sols conserva poders de regalia a més del control legal i pressupostari a nivell local.

4.7. La representació de Nova Caledònia a França i a la Unió Europea

Nova Caledònia elegeix 2 diputats d'un total de 577 a les eleccions legislatives franceses. Arran del *découpage* electoral de 1988, Nova Caledònia va passar de tenir una circumscripció a l'Assemblea Nacional a tenir-ne dues. La primera circumscripció comprèn la capital Nouméa, l'Illa dels Pins i les Illes Loyauté. La segona comprèn l'illa de la *Grande Terre* –excepte Nouméa– i les Illes Belep.

Nova Caledònia també elegeix 2 senadors d'un total de 348. Ara bé, a diferència de les eleccions a l'Assemblea Nacional, els senadors no s'elegeixen per sufragi universal directe, sinó indirecte. Així, 524 grans electors, que inclouen delegats dels consells municipals i membres del Congrès, elegeixen en un escrutini majoritari a dues voltes, d'entre els candidats que es presenten, els 2 que els representaran al Senat francès.

Pel que fa a les eleccions europees, cal destacar que fins al 2018, a França, els eurodiputats s'elegien en diverses circumscripcions. Nova Caledònia formava part de la circumscripció d'ultramar, creada l'any 2003, que elegia 3 eurodiputats. Alhora, aquesta circumscripció es dividia en la Secció Atlàntic, la Secció Ocea Índic i la Secció Pacífic, corresponent a cada secció un eurodiputat. Nova Caledònia juntament amb la Polinèsia francesa i Wallis-et-Futuna formava part de la Secció Pacífic. Ara bé, en les darreres eleccions europees de 2019 es va tornar a recuperar el sistema de la circumscripció única, arran de l'aprovació de la llei n° 2018-509 de 25 de juny de 2018 relativa a l'elecció dels representants al Parlament europeu.

A més, des de 2004, Nova Caledònia disposa de 2 consellers d'un total de 233 al Consell econòmic, social i mediambiental de França (CESE), que és una assemblea formada per representants socials (patronals, sindicats i associacions). La seva funció pot ser consultiva, opcional o obligatòria segons el tipus de decisió.

5. LA SUBJECTIVITAT INTERNACIONAL DE NOVA CALEDÒNIA

Díez de Velasco (2007, 270) defineix el concepte de subjecte de Dret Internacional com aquell subjecte que és titular de drets i obligacions conferits per normes jurídiques internacionals. Si bé l'Estat és el subjecte originari del Dret Internacional, existeixen altres actors que tenen subjectivitat internacional, si bé més reduïda, a l'hora d'exercir drets i assumir obligacions en l'àmbit internacional. Dins d'aquests actors s'hi inclouen els moviments d'alliberament nacional.

5.1. Els moviments d'alliberament nacional a Nova Caledònia

Shaw (2008, 245-248) considera els moviments d'alliberament nacional com un cas especial de subjectes de Dret Internacional i remarca l'increment de l'estatus d'aquests durant el període de descolonització. Així, en un inici, l'Assemblea General de les Nacions Unides va permetre que determinats moviments d'alliberament nacional reconeguts per l'Organització de la Unitat Africana o la Lliga Àrab adquirissin primer l'estatus d'observadors i posteriorment, poguessin participar en les sessions i les reunions de l'Assemblea.

Díez de Velasco (2007, 298), en canvi, inclou els moviments d'alliberament nacional dins dels grups bel·ligerants i afirma que «el grup rebel (...) posseeix un cert grau de subjectivitat internacional, si bé aquesta està destinada a desaparèixer, bé un cop el sollevament és sufocat, bé quan la sort final de la contesa bèl·lica li és favorable a dit grup».

Quant a la responsabilitat internacional d'aquests actors, la Comissió de Dret Internacional, un grup d'experts creat per Nacions Unides al 1947 i encarregat de codificar el Dret Internacional, va redactar un projecte sobre Responsabilitat dels Estats per Fets Internacionalment Il·lícits al 2001. Aquest text va ser remès per part de l'Assemblea General als Estats aquell mateix any.

Doncs bé, aquest conjunt d'articles, adoptat per la CDI en la seva 53^{ena} sessió, preveu en el seu article 10, sota la rúbrica *Comportament d'un moviment insurreccional o d'un altre moviment*, que:

1. El comportament d'un moviment insurreccional que esdevé el nou Govern d'un Estat serà considerat com un fet d'aquest Estat segons el Dret Internacional.

2. El comportament d'un moviment, insurreccional o d'un altre tipus, que aconsegueixi establir un nou Estat en una part del territori d'un Estat preexistent o en un territori sota la seva d'administració es considerarà com un fet del nou Estat segons el Dret Internacional.

3. Aquest article s'entendrà sens perjudici de l'atribució a l'Estat de tot comportament, sigui quina sigui la seva relació amb el del moviment del que es tracti, que hagi de considerar-se fet d'aquest Estat en virtut dels articles 4 a 9.

Doncs bé, en el cas de Nova Caledònia, el principal moviment d'alliberament nacional és el FLNKS. La seva intervenció més violenta durant els «Esdeveniments» va ser la presa d'ostatges d'Ouvéa entre el 22 d'abril i el 5 de maig de 1988, quan un comando del FLNKS va assaltar una gendarmeria, va assassinar 4 gendarmes i en va segrestar 27. El FLNKS va posar tres condicions per tal d'alliberar els gendarmes: (1) l'anul·lació de les anteriors eleccions regionals, (2) la retirada de les forces de l'ordre i (3) el nomenament d'un mediador.

L'illa d'Ouvéa es converteix, doncs, en el nucli d'un conflicte que s'estén per tot el territori. Conseqüentment, l'Estat envia reforços policials a l'illa, a més de membres del Grup d'Intervenció de la Gendarmeria Nacional (GIGN), una unitat d'elit antiterrorista, a fi de negociar amb els segrestadors. El GIGN aconsegueix que 6 dels seus membres passin a ser ostatges a canvi de l'alliberament d'11 gendarmes.

Pocs dies més tard, arriben a l'illa membres de la Força d'Acció Ràpida (FAR), un cos armat de l'Exèrcit de Terra francès, i desembarquen també marins especialitzats a l'illa de la *Grande Terre*. Finalment, el 5 de maig de 1988, té lloc a Ouvéa la coneguda com a «Operació Victor», una veritable acció de guerra, que consisteix en l'assalt a la gruta de Gossanah, on es trobaven els ostatges. L'acció militar es salda amb 23 morts (19 militants independentistes –alguns d'ells executats després de la seva rendició– i 2 militars).

Cal destacar que el «drama d'Ouvéa» es produeix entre la primera i la segona volta de les eleccions presidencials franceses, en les quals Mitterrand acabarà sent reelegit president amb un 54% dels vots. No obstant, a Nova Caledònia, Mitterrand tan sols assoleix una xifra testimonial dels sufragis (el 10%), mentre que el 90% dels neocalledonians fan confiança a Jacques Chirac.

Finalment, el 26 de juny de 1988 se signaran els Acords de Matignon, que preveuen, entre altres aspectes, l'alliberament dels presos kanak autors de la presa d'ostatges d'Ouvéa, que en un inici rebutjaran l'amnistia, però que començaran a ser alliberats a partir de l'agost de 1988. Aquests acords deixen enrere un període de guerra civil i un balanç de 90 morts, entre kanaks independentistes, *caldoches*¹² *loyalistes* i forces de l'ordre.

5.2. L'excepció del principi imperatiu de la prohibició de l'ús de la força en els casos de pobles colonials

L'article 2.4 de la Carta de Nacions Unides estableix el següent principi com un principi de *ius cogens*:

Els Membres de l'Organització, en les seves relacions internacionals, s'abstindran de recórrer a l'amenaça o a l'ús de la força contra la integritat territorial o la independència política de qualsevol Estat, o en qualsevol altra forma incompatible amb els Propòsits de les Nacions Unides.

De fet, el Capítol VII de la Carta, sota el títol *Acció en cas d'amenaques a la pau, de ruptures de la pau i d'actes d'agressió*, estableix que en determinats casos el Consell de Seguretat podrà intervenir, fins i tot utilitzant la força armada, «per mantenir o restablir la pau i la seguretat internacionals».

No obstant, la doctrina ha establert determinades excepcions pel que fa a aquesta prohibició genèrica de l'ús o l'amenaça de la força. Un dels casos en els que l'ús de la força no es considera il·lícit és quan aquesta és utilitzada per part dels moviments d'alliberament dels territoris colonials. De fet, al llarg de la història de la descolonització, com a resposta a les intervencions armades de la metròpoli contra la colònia, aquesta última, en ocasions, ha utilitzat la força. Doncs bé, d'acord amb Remiro Brotóns (2007, 174), aquesta situació es pot considerar com un cas de legítima defensa enfront a un ocupant *de facto*.

Així les coses, l'ús de la força que intenti privar als pobles de la seva identitat constitueix una violació dels seus drets inalienables i del principi imperatiu de no

---

¹² El terme 'caldoche' o 'zoreille' fa referència a la població blanca, essencialment d'origen europeu –tot i que també inclou als mestissos–, que habita a Nova Caledònia després de la colonització de les illes al segle XIX. Es tracta d'un terme pejoratiu i és per això que és preferible utilitzar el mot 'caledonià', amb un significat neutre.

intervenció, en la mesura que la potència colonial té la condició d'estrangera en un territori ocupat. En aquest sentit, la resolució 35/118 (XXXV) de l'Assemblea General declara que «la continuació del colonialisme en totes les seves formes i manifestacions, incloent el racisme, l'apartheid i l'explotació estrangera de recursos econòmics i humans, és incompatible amb la Carta de les Nacions Unides, la Declaració¹³ i els principis del Dret Internacional».

Es més, aquesta mateixa resolució

reafirma el dret inherent dels pobles sota el colonialisme en qualsevol de les seves formes i manifestacions a lluitar per qualsevol mitjà a la seva disposició contra aquests règims colonials i racistes que suprimeixin les seves aspiracions a la llibertat, l'autodeterminació i la independència.

Mitjançant aquesta resolució, a més, els Estats Membres s'obliguen a proporcionar tota l'assistència necessària, tant moral com material, als pobles sota dominació colonial i també s'obliguen a oposar-se a qualsevol activitat o acord militar que les potències administradores exerceixin en els territoris sota dominació colonial o racista, en la mesura que aquestes activitats o acords constitueixin un obstacle per a la implementació completa de la Declaració.

Remiro Brotóns (2007, 174-175), però, remarca que si bé l'ús de la força per part de les colònies troba empara en l'article 2.4 de la Carta, els països occidentals i els països afroasiàtics i socialistes van pressionar perquè s'arribés a un consens que fes que la Declaració sobre els principis de la resolució 2625 (XXV) utilitzés termes més genèrics i ambigus, acompanyant «el deure d'abstenció de recórrer a qualsevol mesura de força que privi als pobles (...) del seu dret a la lliure determinació» amb l'afirmació, vaga i més interpretable, del dret d'aquests pobles a «demandar i rebre suport de conformitat amb els propòsits i principis de la Carta de les Nacions Unides».

Cal tenir en compte també que des del punt de vista del Dret Internacional Humanitari, la denominació correcta d'aquells individus que s'enfronten a les intervencions de la metròpoli mitjançant l'ús de la força és la de «combatent». Així, d'acord amb el Protocol I dels Convenis de Ginebra de 1949, els membres

---

¹³ El terme 'Declaració' fa referència a la *Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials*, que es troba a la resolució 1514 (XV) de 14 de desembre de 1960.

de les forces armades de les parts en conflicte es consideraran com a combatents (art. 43.2) i en conseqüència, si són capturats per la part adversa hauran de ser tractats com a presoners de guerra i no com a delinqüents o terroristes.

5.3. Les relacions de Nova Caledònia amb altres Estats i organitzacions internacionals

Com ja s'ha dit, la LONC preveu que Nova Caledònia pugui establir relacions internacionals amb organitzacions internacionals. Així, Nova Caledònia forma part des de 1992 com a membre associat, juntament amb altres territoris d'ultramar com la Polinèsia francesa, de la Comissió Econòmica i Social per Àsia i el Pacífic, una de les cinc comissions regionals del Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides.

Des de 2006, Nova Caledònia és membre associat del Fòrum de les Illes del Pacífic, una organització intergovernamental de cooperació econòmica i social, assolint l'estatus de membre de ple dret al 2016. Nova Caledònia també és membre de la Comunitat del Pacífic des de 1983, una organització internacional que precisament té la seva seu a Nouméa.

Aquest territori també forma part d'altres organitzacions regionals com el Secretariat del Programa Regional Mediambiental, el Fòrum pel Desenvolupament de les Illes del Pacífic i l'Organització del Turisme del Pacífic Sud, entre d'altres. Més recentment, també cal destacar la participació de Nova Caledònia com a membre associat a l'Organització Internacional de la Francofonia i a la UNESCO.

Quant a la seva relació amb la Unió Europea, el seu estatus és de «territori d'ultramar associat», tal i com estableix l'annex IV del Tractat de Roma de 1957. Així doncs, aquest text estableix en l'article 131 de la seva quarta part, titulada *L'associació dels països i dels territoris d'ultramar*, que «els Estats membres acorden associar a la Comunitat els països i territoris no europeus que mantenen relacions particulars amb Bèlgica, França, Itàlia i els Països Baixos» com és el cas de Nova Caledònia.

A més, aquest mateix precepte resa que «l'objectiu de l'associació és la promoció del desenvolupament econòmic i social dels països i territoris, i l'establiment de relacions econòmiques entre ells i la Comunitat en el seu conjunt».

També cal destacar que l'oficina de la Comissió Europea pels països i territoris del Pacífic té la seva seu a Nouméa. A més, segons dades del Departament de Nova Caledònia de Cooperació Regional i Relacions Externes, aquest territori va rebre un total de 19,81 milions d'euros del Fons de Desenvolupament Europeu i es preveu que rebi 29,8 milions més entre 2017 i 2020.

Quant a la representació internacional de Nova Caledònia, l'Acord de Nouméa estableix de forma escajada en el seu punt 3.2.1, sota la rúbrica *Les relacions internacionals i regionals*, que «Nova Caledònia podrà tenir representacions dins dels països de la zona del Pacífic i davant d'aquestes organitzacions i de la Unió Europea» i «podrà concloure acords amb aquests països dins de les seves competències». Així, fruit d'un acord signat pels governs francès i neocaledonià al 2012, Nova Caledònia disposa d'una delegació a l'ambaixada francesa a Wellington (Nova Zelanda).

L'Acord de Nouméa també estableix que «una formació es posarà en marxa per tal de preparar a neocaledonians per a l'exercici de responsabilitats dins del domini de les relacions internacionals». Així, des de l'any 2018, quatre delegats diplomàtics ja han sigut seleccionats per tal de representar Nova Caledònia a les ambaixades franceses a Austràlia, Papua Nova Guinea, les Illes Fiji i Vanuatu.

6. ELS REFERÈNDUMS D'AUTODETERMINACIÓ A NOVA CALEDÒNIA

Al llarg de la història de Nova Caledònia, s'han convocat diversos referèndums sobre l'autodeterminació amb l'objectiu de permetre a aquest país exercir aquest dret humà. Així, al 1987 se'n va celebrar un –que va ser boicotejat pels independentistes– i al 1988, els francesos van votar en un referèndum l'aprovació d'un projecte de llei transitori sobre l'autodeterminació d'aquest territori. Ara bé, la consulta que ha tingut més transcendència ha sigut la que es va celebrar al 2018 en la qual els neocaledonians van rebutjar la independència.

Les principals fonts que s'utilitzaran en aquest apartat seran les disposicions legislatives franceses pertinents, les dades electorals del web de l'Alt Comissariat de la República a Nova Caledònia i una selecció d'articles de premsa.

6.1. El referèndum de 13 de setembre de 1987

La llei nº 86-844 de 17 de juliol de 1986 relativa a Nova Caledònia (actualment derogada), en l'article 1 del seu títol primer anomenat *Consulta de les poblacions del territori* disposava el següent:

Dins d'un termini de dotze mesos a comptar des de la promulgació de la present llei, les poblacions interessades de Nova Caledònia i les seves dependències seran consultades sobre l'accés del territori a la independència o sobre el seu manteniment al si de la República francesa amb un estatus, fonamentat en l'autonomia i la regionalització, on els elements essencials siguin portats prèviament al seu coneixement. Una llei ulterior determinarà les condicions en les quals tindrà lloc la consulta.

Ara bé, aquesta consulta es va celebrar partint de les disposicions de la llei nº 87-369 de 5 de juny de 1987 que organitza la consulta de les poblacions interessades de Nova Caledònia i les seves dependències, prevista pel precepte anterior. Així, en l'article 1 d'aquesta llei ja queden fixades tant la pregunta com les dues opcions de resposta:

Vol vostè que Nova Caledònia accedeixi a la independència o romangui al si de la República francesa?

Vull que Nova Caledònia accedeixi a la independència.

Vull que Nova Caledònia romangui al si de la República francesa.

En aquesta llei es regulen tots els aspectes a seguir en l'organització del referèndum. Per exemple, l'article 3 preveu que formen part del cos electoral tots aquells habitants de Nova Caledònia que hagin residit a l'arxipèlag almenys 3 anys abans del dia 5 de juny de 1987, que és la data de promulgació de la present llei.

Aquest referèndum, però, va ser boicotejat pels principals partits independentistes com el FLNKS. Tot i així, la participació va ser del 59,10%, és a dir, 50.250 neocaledonians van acudir a les urnes a votar. Quant als resultats, el 'no' a la independència es va imposar de manera aclaparadora amb un 98,30% dels vots.

Figura 4. Pancarta de boicot al referèndum de 1987.

Font: France Info (2018).

6.2. El referèndum de 6 de novembre de 1988

Un any després del referèndum de 1987 boicotejat pels independentistes kanaks, es celebra a França un referèndum amb la següent pregunta:

Aprova vostè el projecte de llei sotmès al poble francès pel president de la República i que porta disposicions estatutàries i preparatòries a l'autodeterminació de Nova Caledònia?

Sí

No

No obstant, aquesta consulta no va despertar un gran interès a l'electorat francès doncs la participació va aconseguir un ínfim 36,89%. Els resultats, però, van ser positius pel llavors president François Mitterrand doncs un 79,99% dels francesos es mostraren a favor de la seva proposta.

És interessant, però, contrastar els resultats del conjunt del territori francès amb els de Nova Caledònia. I és que la participació gairebé va duplicar la de França, enfilant-se fins al 63,37%. Ara bé, els resultats van ser bastant més ajustats doncs tan sols un 57,03% dels electors es van mostrar favorables a aquest projecte de llei. La diferència de vot entre les tres províncies és molt significativa: mentre que a la Província Nord i a la de les Illes Loyauté va guanyar el 'sí' amb un 80,99% i un 85,10% respectivament, a la Província Sud –la més poblada i de tendència clarament unionista– s'imposà el 'no' amb un 57,19%.

Cal destacar que aquesta consulta va transcórrer en un clima de major normalitat que el referèndum precedent i va permetre posar fi al període de guerra civil que representaren els «Esdeveniments». No obstant, la pau civil va trigar a arribar doncs un any més tard, Jean-Marie Tjibaou, líder històric del FLNKS, i la seva mà dreta, Yeiwéné Yeiwéné varen ser assassinats a mans d'un integrista del Front Unit d'Alliberament Kanak (FULK), una formació independentista d'extrema esquerra partidària de la lluita armada.

6.3. El referèndum de 4 de novembre de 2018

El referèndum de 1988 va assentar les bases del referèndum d'autodeterminació que s'acabaria celebrant 30 anys després. Així, el 4 de novembre de 2018 va ser una data històrica pels neocaldonians, que van poder expressar-se lliurement sobre el seu futur polític, aquest cop sense cap intent de boicot remarcable.

6.3.1. Context polític

Després dels «Esdeveniments» dels anys 80 i de la signatura dels Acords de Matignon al 1988, al 1998 se signa l'Acord de Nouméa, que preveu que un referèndum sobre l'accés de Nova Caledònia a la «plena sobirania» haurà de tenir lloc entre 2014 i 2018.

Així doncs, al mes d'octubre de 2014 es crea una missió d'informació sobre el futur institucional de Nova Caledònia a l'Assemblea Nacional, que nomena un *rapporteur*, que elaborarà un informe al 2017. Aquest informe inclou els punts de vista de diversos càrrecs institucionals com el President del Govern de Nova Caledònia, però també de l'Alt Comissari de la República a Nova Caledònia i d'altres figures com professors universitaris o el President de la Societat del Níquel a Nova Caledònia.

Per últim, es fa una visita a l'arxipèlag, que inclou nombroses entrevistes i reunions de treball amb representants polítics, econòmics i socials neocaledonians. Aquesta comissió serà presidida posteriorment per Manuel Valls, abans que decideixi renunciar al seu escó a l'Assemblea Nacional per tal de presentar-se a les eleccions municipals de Barcelona.

6.3.2. Negociacions sobre la data i la pregunta

En virtut d'allò previst a l'Acord de Nouméa, corresponia al Congrés fixar la data d'aquesta consulta per una majoria de 3/5. Així, el 19 de març de 2018, el Congrés de Nova Caledònia va aprovar amb els 38 de vots dels grups independentistes UC-FLNKS i UNI i del grup unionista *Calédonie ensemble* que la consulta es celebrés el dia 4 de novembre de 2018, obtenint sobradament més del 60% dels vots exigits legalment.

D'altra banda, 14 diputats unionistes (els 9 del *Front pour l'unité* i els 6 de l'*Union pour la Calédonie dans la France*) van votar en contra del text. Així, des de les files dels Republicans neocaledonians al·legaven que «el text que acompanya la deliberació no deixa cap lloc a l'orgull de ser francès», afegint que és un text que «recorda els moments més durs de la història», denunciant el *penediment colonial* de l'acord.

I és que en l'exposició de motius d'aquest text, inspirat en el preàmbul de l'Acord de Nouméa, s'afirmava de manera rotunda que la colonització portava en ella mateixa la negació de la identitat kanak i que una part d'aquestes poblacions va ser o bé desplaçada o bé delmada, però que tot i així no s'ha aconseguit la seva desaparició.

Un cop aprovada la data amb una majoria suficient, però no amb consens, calia negociar quina seria la pregunta del referèndum. No obstant, aquest assumpte tampoc va generar consens entre els diversos grups parlamentaris. Així, els Republicans volien que la pregunta inclogués el terme 'independència', afirmant que «l'expressió 'plena sobirania' és ambigua» i que es tracta de decidir entre França o la independència.

D'altra banda, des de l'UNI-FLNKS defensaven la literalitat de l'Acord de Nouméa doncs el seu títol IX és molt clar quan estipula que «la consulta tractarà sobre l'accés a la plena sobirania». Fins i tot, alguns dirigents independentistes afirmaven en privat que el terme 'independència' podia espantar una part del seu electorat.

Calédonie ensemble, en canvi, estimava que tant el terme 'plena sobirania' com 'independència' eren possibles i que tot i que sí que és cert que l'Acord de Nouméa utilitza únicament el mot 'plena sobirania', en altres consultes en l'àmbit internacional com la de les Illes Comores o la de Djibouti s'ha utilitzat el terme 'independència'.

Finalment, després de llargues discussions terminològiques, el primer ministre francès Édouard Philippe va anunciar el dia 28 de març de 2018 que s'havia arribat a un compromís sobre la pregunta del referèndum, de tal manera que aquesta recollia les posicions dels diversos partits polítics i quedava de la següent manera:

Vol vostè que Nova Caledònia accedeixi a la plena sobirania i esdevingui independent?

Sí

No

6.3.3. El cens electoral

El cens electoral també va ser un dels principals esculls a l'hora d'organitzar el referèndum. I és que aquesta qüestió ja havia creat polèmica en el passat, arribant fins i tot al Tribunal Europeu dels Drets Humans. Així, en el cas Py contra França (2005), un ciutadà francès resident a Nouméa va denunciar la violació de l'article 3 del Protocol nº 1 del CEDH, que estableix el dret a unes eleccions

lliures, doncs no se li havia permès votar al no complir el requisit de 10 anys de residència al territori, condició *sine qua non* per poder exercir el seu dret al sufragi actiu.

El tribunal va argumentar que les votacions han de reflectir la voluntat real de la població «afectada» i que aquests resultats no poden ser alterats per una arribada massiva de ciutadans francesos que no tenen prou lligams amb el territori. En conseqüència, el TEDH va sentenciar unànimement que no hi havia hagut cap violació i que aquesta restricció estava justificada i perseguia un fi legítim, que es va imposar amb l'objectiu d'intentar alleujar el conflicte sanguinari que s'havia produït durant els «Esdeveniments» dels anys 80.

Doncs bé, tot i que en aquest cas l'assumpte del cens no va arribar als tribunals, els requisits per participar a la consulta eren encara més estrictes. Així, en virtut de l'article 218 LONC, es va crear una «llista electoral especial de consulta», que exigia com a condició general estar inscrit a la llista electoral general en vigor.

Aquest precepte també estableix un reguitzell de condicions particulars alternatives per poder ser elector:

- Haver pogut participar a la consulta de 1998. En cas negatiu, calia complir el requisit de la residència. En cas que tampoc s'hagués pogut complir aquest requisit, calia justificar-ho per raons familiars, professionals o mèdiques.
- Tenir l'estatus civil *coutumier* o haver nascut a Nova Caledònia i tenir-hi allà el centre d'interessos materials i morals.
- Tenir algun dels progenitors nascuts a Nova Caledònia i tenir-hi allà el centre d'interessos materials i morals.
- Poder justificar 20 anys de residència continuada a Nova Caledònia com a màxim fins al 31 de desembre de 2014.
- Haver nascut abans de l'1 de gener de 1989 i haver tingut el domicili a Nova Caledònia entre 1988 i 1998.
- Haver nascut després de l'1 de gener de 1989 i haver assolit la majoria d'edat a la data de la consulta, a més de tenir algun progenitor que complís els requisits per participar a la consulta de 1998.

6.3.4. La campanya

L'article 4 del decret nº 2018-457 de 6 de juny de 2018 sobre la convocatòria dels electors i l'organització de la consulta sobre l'accés a la plena sobirania de Nova Caledònia fixava que la campanya es desenvoluparia entre el dilluns 22 d'octubre de 2018 i el divendres 2 de novembre de 2018. Per tal de garantir el bon desenvolupament de la mateixa, l'article 219 de la LONC va preveure la creació d'una comissió de control.

Val a dir que aquesta campanya va transcórrer sense incidents greus, a diferència del que va succeir durant els «Esdeveniments» dels anys 80. Ara bé, l'Alt Comissariat va informar que set cotxes havien sigut cremats a un barri al nord de Nouméa i que hi havia hagut dos atacs amb llançaments de pedres, però no es van haver de lamentar danys personals.

Pel que fa al desenvolupament de la campanya, els dos corrents del FLNKS (l'UC i l'UNI) van fer campanya pel 'sí', mentre que els partits *loyalistes Calédonie ensemble* i *Le Rassemblement Les Républicains* van cridar a votar que 'no'. L'única formació que va apel·lar a boicotejar el referèndum va ser el Partit Laborista, que representa l'independentisme més revolucionari.

D'altra banda, tot i la seva antiguitat, és interessant portar a col·locació la sentència del TEDH en l'assumpte Piermont contra França. En aquest cas, l'any 1986, una eurodiputada alemanya va ser convidada a Nova Caledònia per part de polítics independentistes. Ara bé, un cop va arribar a l'aeroport de Nouméa va ser detinguda i l'Alt Comissariat de la República a Nova Caledònia li va impedir l'entrada al territori. Tot i que el Tribunal Administratiu de Nouméa va admetre el seu recurs de nul·litat, el Consell d'Estat francès va anul·lar aquesta sentència.

En conseqüència, la Sra. Piermont va presentar un recurs davant del TEDH al·legant que s'havia vulnerat el seu dret a la lliure circulació (article 2 del Protocol número 4 del CEDH) i l'exercici del dret a la llibertat d'expressió (article 10 del CEDH). El TEDH va resoldre que no s'havia vulnerat el seu dret a la lliure circulació, en la mesura que en cap moment s'havia trobat en situació regular al territori.

D'altra banda, el tribunal sí que va considerar que s'havia produït una ingerència il·legítima en la llibertat d'expressió de l'actora doncs tot i l'evident situació de

tensió que hi havia a les illes –la Sra. Piermont va arribar a Nova Caledònia durant els «Esdeveniments»–, no és ajustat a dret impedir l'entrada d'un individu esgrimint raons de seguretat pública. Precisa el tribunal, doncs, que «un adversari de les idees i les posicions oficials ha de trobar el seu lloc dins de l'arena política» i que en aquest cas, ha de primer la llibertat d'expressió enfront a la defensa de l'ordre i el respecte a la integritat territorial. Conseqüentment, el TEDH va condemnar a França a pagar la suma de 80.000 francs francesos a l'actora com a compensació.

6.3.5. Les prediccions de les enquestes

Pel que fa als sondejos, tots ells van apuntar a una victòria rotunda de l'unionisme, des del 66% dels vots fins al 81% que pronosticaven aquelles enquestes més optimistes. De totes maneres, l'enquesta que més es va acostar als resultats reals és la realitzada per Harris interactive entre els dies 12 i 22 de setembre de 2018, menys de dos mesos abans del referèndum.

Així, aquesta enquesta va preveure un 34% de vots favorables a la independència i un 66% de vots contraris, tot i que va fixar en un 15% els electors indecisos, essent aquests més nombrosos entre els partidaris de la independència.

Entre les principals raons dels favorables es trobaven un millor reconeixement de l'existència de la identitat kanak, un reforç de la convivència a Nova Caledònia i l'oportunitat de començar una nova fase dins del desenvolupament del país, que pugui decidir sobre qüestions com l'educació, la defensa o la justícia.

En canvi, els contraris esgrimien que Nova Caledònia necessita França tant a nivell de seguretat com econòmicament i que la independència no només degradaria les condicions de vida dels neocalledonians, sinó que també afectaria negativament la qualitat dels serveis públics.

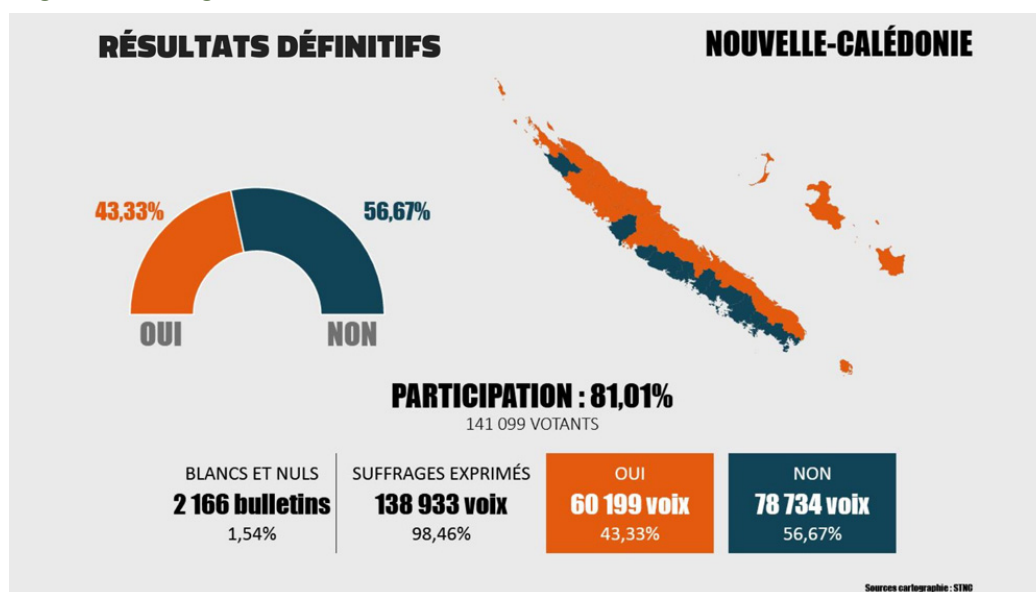
Aquesta enquesta també és interessant perquè permet analitzar la idoneïtat del referèndum per resoldre aquest conflicte. Així, mentre que gairebé tots els partidaris del 'sí' creuen que el referèndum és una bona opció, tan sols 6 de cada 10 partidaris del 'no' opinen el mateix. No obstant, el 72% dels neocalledonians consideren la celebració del referèndum com quelcom positiu. Ara bé, mentre

que a la meitat dels neocalledonians el referèndum els hi inspira més aviat esperança, a un 44% els hi causa més bé inquietud.

6.3.6. Els resultats

Un cop es van tancar els col·legis electorals a les 18h, a les 22h es van anunciar els resultats. La participació es va enfilir fins al 81,01%, el que representa 6,4 punts més des de la consulta sobre els Acords de Nouméa. El 'sí' es va imposar sobradament a la Província Nord i a la Província de les Illes Loyauté, mentre que el 'no' va guanyar a la Província Sud. Ara bé, un cop analitzats els resultats globals, es pot veure que el 'no' es va endur la victòria amb un 56,67% dels sufragis, imposant-se còmodament, però obtenint uns resultats pitjors als que pronosticaven fins i tot les enquestes més pessimistes.

Figura 5. Infografia dels resultats del referèndum de 2018 a Nova Caledònia.

Font: Alt Comissariat de la República a Nova Caledònia (2018).

Taula 4. Distribució provincial dels resultats del referèndum d'independència (2018).

Províncies	Participació	Sí	No
Illes Loyauté	13.095 (61,17%)	10.631 (82,18%)	2.305 (17,82%)
Província Nord	34.445 (86,01%)	25.747 (75,83%)	8.208 (24,17%)
Província Sud	93.559 (83,01%)	23.821 (25,88%)	68.221 (74,12%)
Nova Caledònia	141.099 (81,01%)	60.199 (43,33%)	78.734 (56,67%)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Alt Comissariat de la República a Nova Caledònia (2018).

6.3.7. Reaccions davant del resultat. Hi haurà futurs referèndums?

La dreta no independentista, defensora del 'no' a la independència, es va mostrar relativament satisfeta amb els resultats, tot i que els Republicans, partidaris d'una línia més dura i «sense concessions» contra els independentistes, esperaven una majoria encara més àmplia –al voltant del 70%– per tal de forçar als independentistes a renunciar a la possibilitat de convocar un segon i un tercer referèndum, tal i com preveu l'Acord de Nouméa.

Així, Philippe Gomès, líder de *Calédonie ensemble*, es va mostrar contrari a celebrar nous referèndums, al·legant que el resultat seria el mateix i que el que calia era buscar noves modalitats d'exercici del dret a l'autodeterminació.

D'altra banda, des del costat independentista, Daniel Goa, president de l'*Union Calédonienne*, declarava davant la premsa que «posarem en marxa el segon referèndum des del proper mandat, dins dels millors terminis» i posava 2020 com a objectiu. Afegia també que cal mantenir-se mobilitzats per obtenir la victòria al 2020. Unes tesis compartides per la resta de partits independentistes que formen part del FLNKS.

Així doncs, l'independentisme, tot i haver perdut es va mostrar més aviat reforçat. I és que la campanya unitària, lluny de les lluites caïnites dels «Esdeveniments» dels anys 80, el fracàs del boicot recolzat pel Partit Laborista i per la Unió sindical dels treballadors kanak i explotats (USTKE), a més de la mobilització d'un electorat poc procliu a seguir el camí de les urnes van contribuir a que el 'sí' obtingués uns resultats històrics.

A més, tal i com permet el punt cinquè de l'Acord de Nouméa, si el resultat del primer referèndum és negatiu, 1/3 dels membres del Congrés podran demanar l'organització d'una segona consulta 2 anys després de la primera, és a dir, al 2020. Si novament el resultat és negatiu, se'n podrà celebrar una tercera al 2022. Finalment, com a clàusula de tancament, si el resultat del tercer referèndum és negatiu, l'acord preveu vagament que els representants polítics es reuniran per «examinar la situació».

Donat que les eleccions provincials del mes de maig de 2019 van atorgar el major nombre d'escons que havia obtingut l'independentisme fins a la data, és a dir, 26 diputats i a la vista que aquests representen un 48% del total de diputats, amb total seguretat, els independentistes acabaran demanant la celebració d'un nou referèndum d'autodeterminació.

6.3.8. Repercussió a França i a nivell internacional

El President de la República Francesa, Emmanuel Macron, que s'havia mantingut neutral respecte al referèndum, va expressar-se en un missatge institucional de poc més de 5 minuts el mateix dia del referèndum. En aquesta al·locució, Macron afirmava que «els electors s'han expressat avui majoritàriament a favor que Nova Caledònia romanguí francesa» i remarcava «l'immens orgull que haguem travessat junts aquesta etapa històrica». També afegia que «no hi ha cap altre camí que el del diàleg» i que els únics vencedors eren el procés a favor de la pau, l'esperit de diàleg i l'esperit de responsabilitat que ha conduït a una «participació excepcional dels caledonians i les caledonianes».

Quant a la reacció de la resta dels partits, Laurent Wauquiez, president dels Republicans, es felicitava pels resultats i declarava al seu compte de Facebook que «és un moment històric pels caledonians: han lligat el seu destí a França» i alertava que «els Republicans es mantindran vigilants perquè aquesta voluntat exprimida pels caledonians sigui respectada en un futur».

En la mateixa línia, Marine Le Pen, líder de Reagrupament Nacional, que s'havia mostrat clarament contrària a la independència de l'arxipèlag, afirmava que «aquesta formidable adhesió dels caledonians a França ha de traduir-se molt ràpidament en la proposta d'un nou text que ancori definitivament Caledònia a França».

Dins de les files socialistes, Christian Pau, l'antic secretari d'Estat encarregat dels territoris d'ultramar durant el govern de Lionel Jospin (1997-2002), va evitar pronunciar-se explícitament sobre el resultat, però va remarcar que aquest referèndum «obliga a la nostra República a canviar la seva mirada i a inventar

una nova relació» i que «aquest escrutini, que no ha de tenir ni vencedors ni vençuts, marcarà el punt de partida d'una Caledònia postcolonial».

El partit d'esquerres de Jean-Luc Mélenchon, la França Insubmisa, va emetre un comunicat en el que manifestava «una profunda decepció per tots aquells que creien en la necessitat d'una plena sobirania de les poblacions de l'arxipèlag». Cal tenir en compte, però, que Mélenchon s'havia mostrat més aviat neutral en aquest assumpte i es remetia a la decisió dels caledonians.

Per últim, quant a la repercussió internacional, els principals mitjans estrangers es van fer ressò del resultat del referèndum. Així, la BBC publicava «Nova Caledònia: El territori francès del Pacífic rebutja la independència», mentre que la CNN titulava el seu article de la següent manera: «Nova Caledònia vota romandre com a part de França: què ve després». Altres mitjans com Al Jazeera, el Frankfurter Allgemeine i el Corriere della Sera també es van fer ressò dels resultats del referèndum.

El Secretari General de Nacions Unides, António Guterres, es va pronunciar succintament sobre el resultat del referèndum de Nova Caledònia en la sessió inaugural de 21 de febrer de 2019 del Comitè Especial de Descolonització. Així, va afirmar que aquest referèndum era un pas important en el procés de descolonització i que la cooperació de França, com a potència administradora, havia estat encomiable. Cal destacar també la implicació del Comitè amb Nova Caledònia ja que va organitzar dues missions de visita al territori.

Des d'un punt de vista més general, Guterres també va afirmar que cal recolzar «el nostre deure d'assistir tots els pobles dels territoris no autònoms portant el seu procés de descolonització cap a una conclusió exitosa, d'acord amb les seves decisions». Així, va instar al Comitè a cercar mitjans per tal d'implementar la resolució 1514 (XV) de l'Assemblea General de les Nacions Unides.

7. CONCLUSIONS

A continuació, es detallaran les principals conclusions a les quals s'ha arribat després de la realització d'aquest treball.

- I. L'article 1.2 de la Carta de les Nacions Unides fa referència al principi d'autodeterminació. Aquest dret serà posteriorment desenvolupat per l'anomenada Carta Magna de la Descolonització al 1960, que inclou les resolucions 1514 i 1541 (XV), bastant conservadores i més aviat favorables a la preservació de la integritat territorial dels Estats.

Un any més tard, Nacions Unides crearà el Comitè de Descolonització per tal de supervisar els processos de descolonització d'aquells territoris no autònoms com Nova Caledònia que encara no han exercit el seu dret a l'autodeterminació. Al 1970, s'aprovarà la resolució 2625 (XXV) que introduirà, entre altres aspectes, la prohibició d'utilitzar la força per evitar l'exercici del dret d'autodeterminació per part d'un territori no autònom.

- II. A mesura que el Dret Internacional es va humanitzant, el dret d'autodeterminació comença a ser interpretat d'una manera menys restrictiva. Així, aquest dret passarà de ser un mer objectiu a convertir-se en un principi estructural del Dret Internacional. No és casual, doncs, que els dos grans Pactes en matèria de dret humans (el PIDCP i el PIDESC, ambdós de l'any 1966) tinguin un primer article comú que reconegui el principi de la lliure determinació dels pobles com a dret humà.

Ara bé, un factor determinant que transformarà el dret d'autodeterminació en un vertader principi de *ius cogens* serà la coneguda com a clàusula de salvaguarda de la resolució 2625 (XXV). Així doncs, aquesta resolució, tot i el seu biaix favorable a la *sacrosanta* integritat territorial dels Estats, preveu que els pobles tenen dret a l'autodeterminació interna. No obstant, un sector doctrinal creu que cal anar més enllà i que cal distingir entre dues vessants del dret d'autodeterminació. La primera és l'autodeterminació interna, entesa com la llibertat d'un poble a elegir el seu govern i la segona és l'autodeterminació externa, que és la llibertat reconeguda a un poble enfront a la potència estrangera que el subjuga.

D'altra banda, cal destacar que el Dret Internacional, tot i que admet el dret d'autodeterminació, no reconeix un dret a la secessió, excepte en casos extrems i taxats (*remedial secession*). Ara bé, fins i tot en aquest cas, la secessió no es produirà de forma automàtica, sinó que serà sempre una mesura d'*ultima ratio*.

No obstant, alguns autors han criticat que l'estudi d'un dret humà com és el dret a l'autodeterminació, que afecta majoritàriament a països del Tercer Món, hagi sigut estudiat gairebé exclusivament des d'un punt de vista occidental. Així, en contraposició a aquesta perspectiva etnocèntrica, sorgeix l'aportació decolonialista, que critica que s'hagi posat massa èmfasi en l'autodeterminació externa, mentre que molts cops s'ha oblidat la vessant interna, és a dir, l'autodeterminació entesa com un dret humà, com un dret dels pobles a decidir des del seu règim democràtic fins a l'accés als seus propis recursos naturals.

III. Després d'haver analitzat el dret d'autodeterminació des d'un punt de vista teòric i les seves diverses interpretacions, l'estudi de cas que s'ha elegit en aquest treball ha estat el de Nova Caledònia. Aquest arxipèlag del Pacífic, que no arriba als 300.000 habitants, però amb una increïble diversitat ètnica, lingüística i biològica, des del punt de vista constitucional francès, té l'estatus especial de «col·lectivitat *sui generis*». A més, el propi legislador ha establert un règim transitori per aquestes illes, que deixarà d'aplicar-se si Nova Caledònia eventualment decideix accedir a la pròpia sobirania.

IV. La història d'aquest territori no ha sigut precisament pacífica. Així, arran de les expedicions del segle XVIII i de la «descoberta» de Nova Caledònia l'any 1774, aquest territori passa a ser una colònia francesa l'any 1853. Nova Caledònia seguirà mantenint aquest estatus fins al 1946, que és quan passarà a convertir-se en un territori d'ultramar.

No obstant, el nacionalisme kanak començarà a agafar embranzida durant la segona meitat del segle XX. Es més, degut a l'arribada massiva d'immigrants i a la mala situació econòmica causada principalment per la davallada del valor del níquel –un dels principals recursos naturals de

Nova Caledònia—, bona part de la població neocaledoniana s'incorporarà a les files de l'independentisme.

La tensió escalarà de tal manera que durant els anomenats «Esdeveniments» (1984-1989) es produiran desenes de morts. L'episodi més sagnant d'aquest funest període va ser la presa d'ostatges d'Ouvéa, en la qual un grup d'independentistes va segrestar els gendarmes d'una comissaria d'aquesta població, exigint a canvi la negociació de la independència del territori. No obstant, l'Estat francès va acabar intervenint de forma contundent, la qual cosa va obrir encara més les ferides que havien deixat aquests successos.

Amb l'objectiu d'intentar passar pàgina, l'any 1988 es signaran els coneguts com a Acords de Matignon entre el Primer Ministre francès, en representació del Govern de la República, i dues delegacions en representació de Nova Caledònia, una d'independentista i una d'unionista. Una dècada després, al 1998, es signarà l'Acord de Nouméa, que iniciarà un període de pau civil relativa conegut com el «pacte trentenari». A més, aquest acord preveu la celebració d'un referèndum d'autodeterminació, que s'acabarà celebrant al 2018.

- V. Un any més tard, l'Assemblea Nacional va aprovar la llei orgànica relativa a Nova Caledònia (LONC), que va implicar una transferència irreversible de competències per part de França a Nova Caledònia, mantenint l'Estat tan sols alguns poders de regalia com la defensa o la moneda.

La LONC regula les principals institucions de Nova Caledònia. Les dues més importants són el Congrés i el Govern. Cal destacar que a diferència de França, que té un sistema semipresidencialista, Nova Caledònia disposa d'un sistema parlamentari un tant peculiar. Així, el Congrés elegeix en una sessió especial de forma proporcional els membres que formaran part del nou Govern. Això ha implicat que en totes les eleccions provincials celebrades a Nova Caledònia fins a la data, s'hagi produït una mena de cohabitació governamental entre els independentistes —que sempre han mantingut la presidència— i els no independentistes, que generalment han aconseguit la vicepresidència.

La LONC també regula institucions del dret consuetudinari propi de la població kanak com són el *Sénat coutumier* i els *Conseils coutumiers*. Aquests últims són designats directament per part de les tribus que hi ha censades a Nova Caledònia.

Quant a la representació de l'Estat francès a Nova Caledònia, l'Alt Comissariat de la República a Nova Caledònia és l'òrgan que encara conserva els poders de regalia.

Quant a la representació de Nova Caledònia a França, aquest territori tria 2 diputats a l'Assemblea Nacional i 2 senadors.

- VI. Pel que fa al sistema de partits de Nova Caledònia, en les cinc eleccions provincials que s'han celebrat al país des de 1999, sempre han guanyat els partits *loyalistes*. Dins de l'unionisme, tot i els nombrosos canvis de sigles i les coalicions i escissions que s'han produït des dels primers comicis, tan sols els partits de dretes com la *filial* dels Republicans a les illes i els nacionalistes moderats de centre-dreta de *Calédonie ensemble* han aconseguit representació parlamentària.

A l'altra banda de l'espectre polític s'hi troba l'independentisme, que ha anat creixent moderadament en nombre de sufragis, si bé mai ha aconseguit la majoria ni en vots ni en escons. Es produeix també un fenomen similar al dels partits unionistes, però a la inversa. Així, totes les formacions independentistes que han obtingut representació al Congrés, fonamentalment el *Front de libération nationale kanak et socialiste* i la resta de partits a la seva òrbita, s'ubiquen a l'esquerra en l'eix esquerra-dreta.

- VII. Pel que fa a l'anàlisi de la subjectivitat internacional, cal tenir en compte que els moviments d'alliberament nacional com el FLNKS es consideren subjectes de Dret Internacional, en la mesura que poden assumir drets i obligacions en l'esfera internacional, tot i que d'una forma més limitada que els Estats.

Així doncs, tot i que el principi imperatiu de prohibició de l'ús o de l'amenaça de la força que recull la Carta de les Nacions Unides té una aplicació *erga omnes*, s'han establert algunes excepcions. Així, per

exemple, aquells moviments d'alliberament nacional que utilitzin la força armada quan la metròpoli violi els seus drets humans o actuï com una potència estrangera en el seu territori no estaran vulnerant el Dret Internacional. A més, és important tenir en compte que Nacions Unides obliga als Estats a assistir als pobles sota dominació colonial i a no col·laborar amb les potències administradores quan actuïn contra els territoris sota el seu domini en contravenció del Dret Internacional.

- VIII. Ara bé, no només els moviments d'alliberament nacional tenen subjectivitat internacional, sinó que Nova Caledònia, tot i no ser un Estat, també disposa d'una certa capacitat d'assumir la titularitat dels drets i les obligacions que venen atribuïts per les normes internacionals. Així, Nova Caledònia forma part de diverses organitzacions internacionals d'àmbit regional com la Comissió Econòmica i Social per Àsia i el Pacífic.

Pel que fa a les relacions entre Nova Caledònia i la Unió Europea, el Tractat de Roma conferia a aquest país l'estatus de territori d'ultramar associat i preveia un apartat específic per aquests territoris. Respecte a les relacions de Nova Caledònia amb altres Estats, l'Acord de Nouméa permet a Nova Caledònia tenir delegats diplomàtics –que, tanmateix, no tenen la condició d'ambaixadors o cònsols– a les ambaixades franceses dels països del Pacífic com la de Nova Zelanda.

- IX. A Nova Caledònia s'han celebrat diversos referèndums relatius a l'autodeterminació. El primer d'ells es va celebrar al 1987, però va ser boicotejat pels independentistes. En conseqüència, la participació va ser bastant baixa i va guanyar el 'no' gairebé de forma unànime.

Un any més tard, Mitterrand va sotmetre els francesos a un referèndum sobre l'aprovació del projecte de llei que havia de permetre a Nova Caledònia organitzar en un futur un referèndum d'autodeterminació. La participació va ser molt baixa, però va guanyar el 'sí' folgadoament. De totes maneres, cal destacar que a la Província Sud de Nova Caledònia, de tendència unionista, el 'no' es va imposar.

- X. Tanmateix, el referèndum que ha tingut més transcendència a l'arxipèlag ha estat el que es va celebrar el 4 de novembre de 2018 i que és el que

preveia l'Acord de Nouméa que s'havia de celebrar entre 2014 i 2018. Tot i les discrepàncies en la data i sobretot en la pregunta, es va acabar arribant a un consens sobre aquesta última. Així, la pregunta va quedar de la següent manera: «Vol vostè que Nova Caledònia accedeixi a la plena sobirania i esdevingui independent?». Quant al cens, es va crear una llista especial, que establia criteris molt restrictius a l'hora de participar.

Un cop enllestits els aspectes organitzatius de la consulta, si bé la majoria de sondejos pronosticaven una victòria rotunda del 'no', el resultat no va ser tan aclaparador. Certament, el 'no' va guanyar amb més d'un 56% dels vots, però no era el resultat que esperaven els unionistes, especialment els Republicans.

Els independentistes, en canvi, es van mostrar satisfets per haver aconseguit uns resultats històrics. A més, com que l'Acord de Nouméa preveu que només cal que 1/3 dels membres del Congrés votin a favor de la celebració d'un nou referèndum en cas que en el primer surti un resultat negatiu, amb total seguretat s'acabarà celebrant un nou referèndum al 2020.

Pel que fa a la repercussió d'aquesta consulta, el President de la República, Emmanuel Macron, que s'havia mostrat neutral durant la campanya, va celebrar l'alta participació i la decisió dels caledonians. Els Republicans i el Front Nacional van manifestar que calia respectar la decisió dels votants i que un nou referèndum era innecessari, mentre que la França Insubmisa va manifestar la seva decepció. A més, aquest referèndum va transcendir les fronteres de l'Hexàgon; els principals mitjans internacionals se'n van fer ressò i fins i tot, el Secretari General de l'ONU, António Guterres, hi va fer referència durant la primera sessió de 2019 del Comitè de Descolonització.

- XI. Com a colofó final d'aquest treball, m'agradaria destacar la importància del dret d'autodeterminació, però no entès com un mer mecanisme que s'esgota un cop s'exerceix, sinó com un dret humà que comprèn tota la resta, com un «dret a decidir-ho tot».

I és que sovint l'autodeterminació es confon amb la dicotomia d'elegir entre *statu quo* o independència. No obstant, aquest dret va més enllà d'una decisió sobre fronteres i exèrcits. Es tracta, doncs, d'interpretar l'autodeterminació de la manera més àmplia possible, igual que hauria de succeir amb la resta de drets humans.

En aquest sentit, és interessant l'aportació decolonialista, que entén el dret a la lliure determinació com el dret a escollir un govern democràtic, un sistema econòmic... i l'obligació que tenen tots els actors de la societat internacional de respectar la llengua, la cultura, els recursos naturals... dels pobles. Només així podrem garantir la convivència i la pau i la seguretat internacionals en un món cada cop més polaritzat i convuls.

A més, aquesta perspectiva no només hauria de ser aplicable als pobles colonials com Nova Caledònia, sinó que el concepte de poble s'hauria d'interpretar *lato sensu*. D'altra banda, si acabem tractant la integritat territorial dels Estats-nació com si fos quelcom sagrat, el que acabarà succeint serà la desnaturalització del contingut d'aquest dret.

I és que precisament l'autodeterminació dels pobles és una manifestació de la pròpia autodeterminació humana, de la llibertat que tenim tots els éssers humans a decidir el nostre futur. En definitiva, què millor que acabar aquest treball citant a Rosalyn Higgins, qui fou la primera dona en presidir la Cort Internacional de Justícia, quan deia que «Self-determination has never simply meant independence. It has meant the **free choice of people**».

8. BIBLIOGRAFIA

8.1. Bibliografía general

- CANÇADO TRINDADE, Antônio Augusto. «L'humanisation du droit international: la personne humaine en tant que sujet du droit des gens» [en línea]. Revista da Faculdade de Direito (Universidade Federal de Minas Gerais). Belo Horizonte: juliol/desembre de 2014. Núm. 65, p. 25-66. Disponible a: <https://www.direito.ufmg.br/revista/index.php/revista/article/view/1630/1558> [consulta: 7 de juny de 2019]
- CHRISTAKIS, Théodore. «La sécession: une question de simple fait?» Working Papers of the European Society for International Law. 2008. p. 8-12.
- DE OBIETA CHALBAUD, José A. *El Derecho Humano de Autodeterminación de los Pueblos*. Madrid: Tecnos, 1985. 256 p.
- DE SOUSA SANTOS, Boaventura. *Descolonizar el saber, reiventar el poder*. Montevideo: Ediciones Trilce, 2010. 110 p.
- DÍEZ DE VELASCO, Manuel. *Instituciones de Derecho Internacional Público*. 16ª ed. Madrid: Tecnos, 2007, 1166 p.
- GROS ESPIELL, Héctor. «El Derecho a la Libre Determinación en el documento titulado "Un Nuevo Pacto Político Para la Convivencia". Un enfoque internacional». A: *Hermes*. Bilbao: Fundación Sabino Arana, febrer de 2003. Núm. 8, p. 28-32.
- IGLESIAS BUIGUES, José Luis. «La prohibición general del recurso a la fuerza y las resoluciones descolonizadoras de la Asamblea General de las Naciones Unidas». *Revista Española de Derecho Internacional*. 1971, Vol. XXIV, p. 173-201.
- LEBLIC, Isabelle. «Chronologie de la Nouvelle-Calédonie» [en línea]. *Journal de la Société des Océanistes*. París: 2003. Núm. 117, p. 299-312. Disponible a: <https://journals.openedition.org/jso/1335?file=1> [consulta: 2 de juny de 2019]

- POMERANCE, Michla. *Self-determination in law and practice : the new doctrine in the United Nations*. La Haia, Boston: Martinus Nijhoff, 1982. 154 p.
- REMIRO BROTONS, Antonio (ed.). *Derecho Internacional. Curso general*. València: Tirant lo Blanch, 2010. 877 p.
- REMIRO BROTONS, Antonio (ed.). *Derecho Internacional*. València: Tirant lo Blanch, 2007. 1382 p.
- SHAW, Malcolm N. *International Law*. 6ª edició. Nova York, Cambridge University Press, 2008.
- SHIVJI, Issa. *The Concept of Human Rights in Africa*. Londres: Codesria Book Series, 1989.
- SOROETA Liceras, Juan Francisco. «El derecho a la libre determinación de los pueblos en el siglo XXI: entre la realidad y el deseo». A: *Cursos de derecho internacional y relaciones internacionales de Vitoria-Gasteiz*. Vitòria: 2011. Núm. 1, p. 451-502.
- TERRIER, Christiane. *L'histoire de la Nouvelle-Calédonie*. París: Maison de la Nouvelle-Calédonie, 2010. 42 p.
- TEYSSIER, Jacques. «Histoire de la Nouvelle Calédonie» [en línia]. *Association Amicale Santé Navale et d'Outremer (ASNOM)*. París: juny de 2013. Núm. 125, p. 44-49. Disponible a: http://www.asnom.org/media/Bulletin_125_Histoire_Nvlle_Caledonie.pdf?PHPSESSID=1e255178add28ed09613a91b6018892c [consulta: 2 de juny de 2019]
- TORROJA MATEU, Helena. «Libre determinación de los pueblos versus secesión». A: *Cursos de Derecho Internacional y Relaciones Internacionales de Vitoria-Gasteiz 2018*. Pamplona: Thomson Reuters, 2019, 1ª ed. p. 237-388.

8.2. Fonts legals

Tractats internacionals

- Carta de les Nacions Unides, 1945.
- Convenció per a la Prevenció i la Sanció del Delicte de Genocidi, 1948.

- Declaració Universal dels Drets Humans, 1948 (DUDH).
- Tractats constitutius de la Comunitat Econòmica Europea, Roma, 1957.
- Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, 1966 (PIDCP).
- Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals, 1966 (PIDESC).
- Declaració Universal dels Drets dels Pobles, Alger, 1976.
- Protocol I addicional als Convenis de Ginebra de 1949 relatiu a la protecció de les víctimes dels conflictes armats internacionals, 1977.

Resolucions de les Nacions Unides

- ASSEMBLEA GENERAL DE LES NACIONS UNIDES. Resolució 1514 (XV). Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials. 14/12/1960.
- ASSEMBLEA GENERAL DE LES NACIONS UNIDES. Resolució 1541 (XV). Principis que han de servir de guia als Estats Membres per determinar si existeix o no l'obligació de transmetre la informació que es demana en l'incís e de l'Article 73 de la Carta. 15/12/1960.
- ASSEMBLEA GENERAL DE LES NACIONS UNIDES. Resolució 1803 (XVII). Sobirania permanent sobre els recursos naturals. 14/12/1962.
- ASSEMBLEA GENERAL DE LES NACIONS UNIDES. Resolució 2625 (XXV). Declaració sobre els principis de dret internacional referents a les relacions d'amistat i a la cooperació entre els Estats de conformitat amb la Carta de les Nacions Unides (A/8082). 02/10/1970.
- ASSEMBLEA GENERAL DE LES NACIONS UNIDES. Resolució 35/118 (XXXV). Pla d'acció per a la implementació completa de la Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials. 11/12/1980.
- ASSEMBLEA GENERAL DE LES NACIONS UNIDES. Resolució 41/41 (LXI). Aplicació de la Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials. 02/12/1986.
- CONSELL DE SEGURETAT DE LES NACIONS UNIDES. Projecte de resolució S/2014/189. 15/03/2014.
- ASSEMBLEA GENERAL DE LES NACIONS UNIDES. Resolució 68/282 (LXVIII). 27/03/2014.

Informes de les Nacions Unides

- NACIONS UNIDES. Héctor Gros Espiell, Special Rapporteur of the Sub Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities. *The Right to Self Determination: Implementation of United Nations Resolutions* [en línia]. Nova York: 1980. E/CN.4/Sub.2/405/Rev.1. Disponible a: https://digitallibrary.un.org/record/13664/files/E_CN.4_Sub.2_405_Rev.1-EN.pdf [consulta: 8 de juny de 2019]
- UNESCO. *International Meeting of Experts on Further Study of the Concept of the Rights of Peoples. Final Report and Recommendations* [en línia]. París: 27-30 de novembre de 1989. Disponible a: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000085152?posInSet=1&queryId=N-EXPLORE-cd53dbc8-3e5e-4fa4-9e15-8bbdd3d5a443> [consulta: 18 d'abril de 2019]
- ASSEMBLEA GENERAL DE LES NACIONS UNIDES. Comissió de Dret Internacional. *Responsabilidad de los Estados* [en línia]. 53è període de sessions, 23/04/2001 a 01/06/2001 i 02/07/2001 a 10/08/2001. Suplement nº 10 (A/56/10). Disponible a: <http://legal.un.org/docs/index.asp?symbol=A/CN.4/L.602/Rev.1&referer=http://legal.un.org/ilc/sessions/53/&Lang=S> [consulta: 4 de juny de 2019]
- ASSEMBLEA GENERAL DE LES NACIONS UNIDES. Comité Especial encargado de Examinar la Situación con respecto a la Aplicación de la Declaración sobre la Concesión de la Independencia a los Países y Pueblos Coloniales. *Organización de los trabajos: resoluciones y decisiones pertinentes de la Asamblea General. Nota del Secretario General* [en línia]. 22/12/2018. A/AC.109/2019/L.1. Disponible a: <https://undocs.org/es/A/AC.109/2019/L.1> [consulta: 18 d'abril de 2019].

Jurisprudència internacional

- Opinió consultiva de la Cort Internacional de Justícia sobre el Sàhara Occidental, de 16 d'octubre de 1975.
- Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans, de 27 d'abril de 1995, assumptes 15773/89 i 15774/89 (Piermont contra França).

- Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans, d'11 de gener de 2005, assumpte 66289/01 (Py contra França).
- Opinió consultiva de la Cort Internacional de Justícia sobre la conformitat amb el dret internacional de la declaració unilateral d'independència relativa a Kosovo, de 22 de juliol de 2010. Opinió separada del jutge Yusuf.

Jurisprudència interna

- Reenviament de la Cort Suprema de Canadà, de 20 d'agost de 1998, assumpte nº 25506 sobre la secessió de Quebec.

Disposicions legislatives franceses

- Constitució de la República francesa, 1958.
- Llei nº 86-844 de 17 de juliol de 1986 relativa a Nova Caledònia.
- Llei nº 87-369 de 5 de juny de 1987 organitzant la consulta de les poblacions interessades de Nova Caledònia i les seves dependències, prevista pel primer apartat de l'article primer de la llei nº 86-844 de 17 de juliol de 1986 relativa a Nova Caledònia.
- Llei nº 88-1028 de 9 de novembre de 1988 portant disposicions estatutàries i preparatòries a l'autodeterminació de Nova Caledònia al 1998 (derogada parcialment per l'article 233 de la Llei nº 99-209 orgànica de 19 de març de 1999 relativa a Nova Caledònia).
- Acord sobre Nova Caledònia signat a Nouméa el 5 de maig de 1998 (Acord de Nouméa).
- Llei constitucional nº 98-610 de 20 de juliol de 1998 relativa a Nova Caledònia.
- Llei nº 99-209 orgànica de 19 de març de 1999 relativa a Nova Caledònia.
- Decret nº 2015-98 de 28 de gener de 2015 autenticant els resultants del cens de la població efectuat a Nova Caledònia al 2014.
- Decret nº 2018-457 de 6 de juny de 2018 sobre la convocatòria dels electors i l'organització de la consulta sobre l'accés a la plena sobirania de Nova Caledònia.

- Llei n° 2018-509 de 25 de juny de 2018 relativa a l'elecció dels representants al Parlament europeu.

8.3. Webgrafia

Portals web

- CONSEIL ÉCONOMIQUE SOCIAL ET ENVIRONNEMENTAL [en línia]. París, França. Disponible a: <https://www.lecese.fr> [consulta: 26 de maig de 2019]
- HARRIS INTERACTIVE. Le référendum du 4 novembre en Nouvelle-Calédonie [en línia]. Octubre de 2018. Disponible a: <https://harris-interactive.fr/wp-content/uploads/sites/6/2018/10/Rapport-Harris-Référendum-en-Nouvelle-Calédonie-France-Télévisions.pdf> [consulta: 1 de juny de 2019]
- HAUT-COMMISSARIAT DE LA RÉPUBLIQUE EN NOUVELLE-CALÉDONIE. *Les services de l'État en Nouvelle-Calédonie* [en línia]. Nova Caledònia. Disponible a: <http://www.nouvelle-caledonie.gouv.fr/Services-de-l-Etat/Haut-commissariat> [consulta: 28 d'abril de 2019].
- HAUT-COMMISSARIAT DE LA RÉPUBLIQUE EN NOUVELLE-CALÉDONIE. Référendum 2018. Fais entendre ta voix ! [en línia]. Nouméa, Nova Caledònia. Disponible a: <https://www.elections-nc.fr/referendum-2018> [consulta: 31 de maig de 2019]
- INSEE. Populations légales des provinces de Nouvelle-Calédonie en 2014. Recensement de la population [en línia]. París, França. Disponible a: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/2122766?sommaire=2122859#document> [consulta: 5 de juny de 2019]
- ISEE NOUVELLE CALEDÓNIE. *Portrait de votre tribu* [en línia]. Nouméa, Nova Caledònia. Disponible a: <http://www.isee.nc/publications/la-nouvelle-caledonie-en-cartes-et-en-chiffres/portrait-de-votre-tribu#province-sud> [consulta: 28 d'abril de 2019]
- LECLERC, Jacques. Col·laborador de la Càtedra pel desenvolupament de la recerca sobre la Cultura d'Expressió Francesa a Amèrica del Nord (CEFAN) de la Universitat Laval [en línia]. Quebec, Canadà. Disponible a:

<http://www.axl.cefan.ulaval.ca/pacifique/ncal1geo.htm> [consulta: 5 de juny de 2019]

- MINISTÈRE DE L'INTÉRIEUR. *Résultats des élections européennes 2014* [en línia]. París, França. Disponible a: [https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Europeennes/elecresult_ER2014/\(path\)/ER2014/08/index.html](https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Europeennes/elecresult_ER2014/(path)/ER2014/08/index.html) [consulta: 27 de maig de 2019]
- NACIONS UNIDES. *Las Naciones Unidas y la descolonización* [en línia]. Disponible a: <https://www.un.org/es/decolonization/index.shtml> [consulta: 18 d'abril de 2019]
- YALE LAW SCHOOL. *President Woodrow Wilson's Fourteen Points* [en línia]. New Haven: Lillian Goldman Law Library, 2008. Disponible a: http://avalon.law.yale.edu/20th_Century/wilson14.asp [consulta: 18 d'abril de 2019]

Articles i notes de premsa

- BARIÉTY, Aude. «La Nouvelle-Calédonie choisit la France, Macron exprime sa "fierté"» [en línia]. *Le Figaro*, 05/11/2018. Disponible a: <http://www.lefigaro.fr/actualite-france/2018/11/04/01016-20181104ARTFIG00023-nouvelle-caledonie-forte-participation-au-referendum-sur-l-independance.php> [consulta: 1 de juny de 2019]
- BOPPDUPONT, Karine. «Le référendum de 1987 (17 septembre 2017)» [en línia]. *France Info*, 16/05/2018. Disponible a: <https://la1ere.francetvinfo.fr/nouvellecaledonie/emissions/nos-patrimoines/referendum-1987-17-septembre-2017-513521.html> [consulta: 6 de juny de 2019]
- FEERTCHAK, Alexis. «La Nouvelle-Calédonie, une histoire mouvementée depuis un siècle et demi» [en línia]. *Le Figaro*, 02/11/2018. Disponible a: <http://www.lefigaro.fr/politique/2018/05/02/01002-20180502ARTFIG00369-la-nouvelle-caledonie-une-histoire-mouvementee-depuis-un-siecle-et-demi.php> [consulta: 2 de juny de 2019]
- GRIFFITHS, James. «New Caledonia votes to remain part of France: What comes next» [en línia]. *CNN World*, 05/11/2018. Disponible a: <https://edition->

[m.cnn.com/2018/11/04/asia/new-caledonia-independence-referendum-intl/index.html?r=https%3A%2F%2Fwww.google.fr%2F](https://www.cnn.com/2018/11/04/asia/new-caledonia-independence-referendum-intl/index.html?r=https%3A%2F%2Fwww.google.fr%2F) [consulta: 6 de juny de 2019]

- NACIONS UNIDES. «Opening 2019 Session, Special Committee on Decolonization Elects New Chair, Applauds Recent Referendum in New Caledonia as Important Step Forward» [en línia]. Disponible a: <https://www.un.org/press/en/2019/gacol3328.doc.htm> [consulta: 1 de juny de 2019]
- REDACCIÓ. «Le référendum sur l'indépendance de la Nouvelle-Calédonie aura lieu le 4 novembre» [en línia]. *Le Monde*, 19/03/2018. Disponible a: https://www.lemonde.fr/societe/article/2018/03/19/le-referendum-sur-l-independance-de-la-nouvelle-caledonie-aura-lieu-le-4-novembre_5272994_3224.html [consulta: 1 de juny de 2019]
- REDACCIÓ. «New Caledonia: French Pacific territory rejects independence» [en línia]. *BBC News*, 04-11-2018. Disponible a: <https://www.bbc.com/news/world-asia-46087053> [consulta: 6 de juny de 2019]
- REDACCIÓ. «Nouvelle-Calédonie : compromis sur la question posée lors du référendum d'indépendance» [en línia]. *Le Monde*, 28/03/2018. Disponible a: https://www.lemonde.fr/politique/article/2018/03/28/nouvelle-caledonie-un-compromis-a-ete-trouve-sur-la-question-posee-lors-du-referendum-d-independance_5277257_823448.html [consulta: 1 de juny de 2019]
- REDACCIÓ. «Nouvelle-Calédonie: les indépendantistes pour un autre référendum» [en línia]. *Le Figaro*, 04/12/2018. Disponible a: <http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2018/12/04/97001-20181204FILWWW00019-nouvelle-caledonie-les-independantistes-pour-un-autre-referendum.php> [consulta: 1 de juny de 2019]
- REDACCIÓ. «Nouvelle-Calédonie: Six questions pour comprendre les enjeux du référendum sur l'indépendance» [en línia]. *20 minutes*, 03/11/2018. Disponible a: <https://www.20minutes.fr/politique/2364103-20181102-nouvelle-caledonie-six-questions-comprendre-enjeux-referendum-independance> [consulta: 1 de juny de 2019]

- RIAHI, Sheïma. «26 juin 1988 : retour sur un accord historique» [en línia]. *France Info*, 26/06/2018. Disponible a: <https://la1ere.francetvinfo.fr/nouvellecaledonie/26-juin-1988-retour-accord-historique-602983.html> [consulta: 6 de juny de 2019]
- ROGER, Patrick. «Référendum en Nouvelle-Calédonie : la victoire en demi-teinte du non à l'indépendance» [en línia]. *Le Monde*, 05/11/2018. Disponible a: https://www.lemonde.fr/politique/article/2018/11/04/referendum-en-nouvelle-caledonie-la-victoire-en-demi-teinte-du-non-a-l-independance_5378708_823448.html [consulta: 1 de juny de 2019]
- WÉRY, Claudine. «Nouvelle-Calédonie : la question du référendum en debat» [en línia]. *Le Monde*, 27/03/2018. Disponible a: https://www.lemonde.fr/politique/article/2018/03/27/nouvelle-caledonie-la-question-du-referendum-en-debat_5276987_823448.html [consulta: 1 de juny de 2019]